

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему
«СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЄС В КОНТЕКСТІ
БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ»

Виконав здобувач вищої освіти
_4_ курсу, групи МЕВ-21
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

_____ Зайцев В.В.
« ____ » _____ 2025 р.

Керівник роботи
к.е.н., доцент

_____ Микола СУХОМЛИН
« ____ » _____ 2025 р.

Рецензент _____
_____

Центральноукраїнський національний технічний університет
 Факультет економічний
 Кафедра Міжнародних економічних відносин
 Рівень вищої освіти Бакалавр
 Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
 Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
 Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри
 _____ Іван МИЦЕНКО
 « _____ » _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Зайцева Вадима Віталійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

Стратегічні комунікації ЄС в контексті безпекових викликів

2. Керівник роботи

Сухомлин Микола Олексійович к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою дослідження є комплексний аналіз стратегічних комунікацій ЄС у контексті безпекових викликів, виявлення їхніх особливостей, оцінка ефективності та розробка рекомендацій щодо подальшого розвитку

Завдання: визначити поняття, сутність та еволюцію стратегічних комунікацій у контексті міжнародних відносин; проаналізувати теоретичні підходи до вивчення інформаційної безпеки та стратегічного впливу; охарактеризувати інституційну архітектуру стратегічних комунікацій ЄС, її цілі, механізми та формати; дослідити стратегічні наративи та інформаційну політику ЄС у відповідь на гібридні загрози; проаналізувати діяльність ключових органів ЄС у сфері протидії дезінформації та ворожим впливам; провести кейсовий аналіз стратегічних комунікацій ЄС на прикладі війни в Україні та кризи COVID-19; виявити актуальні виклики для стратегічних комунікацій ЄС в контексті безпекових викликів; запропонувати напрями удосконалення стратегічних комунікацій ЄС в умовах нових безпекових реалій.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доц. Сухомлин М.О.		
Розділ 2	доц. Сухомлин М.О.		
Розділ 3	доц. Сухомлин М.О.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	01.01.2025-09.01.2025	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	10.01.2025-24.01.2025	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	25.01.2025-02.02.2025	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	02.02.2025-28.03.2025	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.03.2025-25.03.2025	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	26.03.2025-20.04.2025	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	21.04.2025-20.05.2025	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	21.05.2025-08.06.2025	
9	Перевірка на плагіат	09.06.2025-14.06.2025	
10	Отримання відгуку наукового керівника	15.06.2025-18.06.2025	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	19.06.2025-24.06.2025	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис керівника

_____ (прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис здобувача

_____

Анотація

Стратегічні комунікації ЄС в контексті безпекових викликів. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “бакалавр” за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» – Центральноукраїнський національний технічний університет. – Кропивницький. – 2025.

У бакалаврській роботі досліджено стратегічні комунікації Європейського Союзу в умовах трансформації глобального безпекового середовища та зростання гібридних загроз. Проаналізовано теоретичні засади стратегічних комунікацій, зокрема поняття, еволюцію та інституційну архітектуру цієї політики в рамках безпекової стратегії ЄС. Висвітлено ключові концепції інформаційної безпеки та стратегічного впливу, зокрема через призму масових комунікацій, нарративного підходу та фреймінгу.

Розкрито специфіку реагування ЄС на виклики гібридної війни, дезінформації, кіберзагроз і зовнішнього втручання, зокрема через діяльність East StratCom Task Force, платформу EUvsDisinfo та реалізацію Стратегічного компасу. Проведено кейсовий аналіз практик стратегічних комунікацій у контексті повномасштабної війни Росії проти України та пандемії COVID-19 як критичних випробувань для інформаційної стійкості ЄС.

Оцінено ефективність стратегічних нарративів як інструменту зміцнення єдності ЄС, просування демократичних цінностей та протидії деструктивним впливам. Обґрунтовано напрями удосконалення стратегічних комунікацій у нових безпекових реаліях, зокрема через цифрову дипломатію, розвиток медіаграмотності та міжінституційну синергію. Результати дослідження мають практичну значущість для формування інформаційної політики України в умовах війни та адаптації до стандартів ЄС у сфері інформаційної безпеки.

Ключові слова: стратегічні комунікації, інформаційна безпека, гібридні загрози, дезінформація, стратегічні нарративи, ЄС, цифрова дипломатія, війна в Україні, інформаційна стійкість.

Annotation

EU Strategic Communications in the Context of Security Challenges. – Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis for the degree of higher education in the educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". – Central Ukrainian National Technical University. - Kropyvnytskyi. - 2025.

The bachelor's thesis the strategic communications of the European Union in the context of the transformation of the global security environment and the growth of hybrid threats are examined. The theoretical foundations of strategic communications are analyzed, in particular, the concept, evolution and institutional architecture of this policy within the framework of the EU security strategy. The key concepts of information security and strategic influence are highlighted, in particular through the prism of mass communications, narrative approach and framing.

The specifics of the EU's response to the challenges of hybrid warfare, disinformation, cyber threats and external interference are revealed, in particular through the activities of the East StratCom Task Force, the EUvsDisinfo platform and the implementation of the Strategic Compass. A case analysis of strategic communications practices is conducted in the context of Russia's full-scale war against Ukraine and the COVID-19 pandemic as critical tests for the EU's information resilience.

The effectiveness of strategic narratives as a tool for strengthening EU unity, promoting democratic values and countering destructive influences is assessed. The directions for improving strategic communications in new security realities are substantiated, in particular through digital diplomacy, the development of media literacy and inter-institutional synergy. The results of the study have practical significance for the formation of Ukraine's information policy in wartime and adaptation to EU standards in the field of information security.

Keywords: strategic communications, information security, hybrid threats, disinformation, strategic narratives, EU, digital diplomacy, war in Ukraine, information resilience.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ ЄС.....	9
1.1. Поняття, сутність та еволюція стратегічних комунікацій.....	9
1.2. Теоретичні підходи до вивчення інформаційної безпеки та стратегічного впливу.....	19
1.3. Інституційна архітектура стратегічних комунікацій ЄС: цілі, механізми, формати.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ.....	31
2.1. Стратегічні наративи та інформаційна політика ЄС у відповідь на гібридні загрози.....	31
2.2. Діяльність органів ЄС у сфері протидії дезінформації та ворожим впливам.....	38
2.3. Кейсовий аналіз стратегічних комунікацій ЄС у контексті війни в Україні та кризи COVID-19.....	43
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС.....	51
3.1. Актуальні виклики для стратегічних комунікацій ЄС у контексті безпекових викликів.....	51
3.2. Напрями удосконалення стратегічних комунікацій ЄС в умовах нових реалій.....	58
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах трансформації глобального безпекового середовища стратегічні комунікації стають важливим інструментом забезпечення стабільності, солідарності та ефективної зовнішньої політики Європейського Союзу. Зростання масштабів дезінформації, гібридних загроз, зовнішнього втручання у виборчі процеси та посилення інформаційних атак, зокрема з боку авторитарних держав, вимагає від ЄС не лише жорсткої політико-безпекової відповіді, але й системної комунікаційної стратегії.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році, ескалація конфліктів у регіонах Східного партнерства, зростання кіберзагроз, а також пандемія COVID-19 засвідчили необхідність зміцнення європейської інформаційної стійкості та формування переконливих наративів, що базуються на демократичних цінностях.

У цих умовах стратегічні комунікації ЄС перетворюються на багаторівневий інструмент як реагування на виклики, так і формування іміджу Євросоюзу як єдиного, ефективного та прозорого актора на міжнародній арені.

На тлі збільшення частоти інформаційних маніпуляцій, розвиток інституційних структур ЄС, зокрема East StratCom Task Force, запуск платформи EUvsDisinfo, прийняття «Стратегічного компасу» та створення інструментарію для боротьби з гібридними загрозами, підтверджують зростання ролі комунікацій у сфері безпеки та зовнішньої політики.

Таким чином, дослідження стратегічних комунікацій ЄС у контексті сучасних безпекових викликів є своєчасним, важливим і необхідним як для розуміння еволюції політики ЄС у сфері безпеки, так і для формування ефективних підходів до протидії загрозам інформаційної доби.

Об'єктом дослідження є стратегічні комунікації ЄС. Предметом є комплекс заходів та інструментів, що застосовуються ЄС для забезпечення інформаційної безпеки та протидії гібридним загрозам у контексті сучасних безпекових викликів.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз стратегічних комунікацій ЄС у контексті безпекових викликів, виявлення їхніх особливостей, оцінка ефективності та розробка рекомендацій щодо подальшого розвитку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **такі завдання:**

- визначити поняття, сутність та еволюцію стратегічних комунікацій у контексті міжнародних відносин;
- проаналізувати теоретичні підходи до вивчення інформаційної безпеки та стратегічного впливу;
- охарактеризувати інституційну архітектуру стратегічних комунікацій ЄС, її цілі, механізми та формати;
- дослідити стратегічні наративи та інформаційну політику ЄС у відповідь на гібридні загрози;
- проаналізувати діяльність ключових органів ЄС у сфері протидії дезінформації та ворожим впливам;
- провести кейсовий аналіз стратегічних комунікацій ЄС на прикладі війни в Україні та кризи COVID-19;
- виявити актуальні виклики для стратегічних комунікацій ЄС в контексті безпекових викликів;
- запропонувати напрями удосконалення стратегічних комунікацій ЄС в умовах нових безпекових реалій.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на системному підході, який дозволяє розглянути стратегічні комунікації як цілісну систему з взаємопов'язаними елементами. Застосовуватимуться також методи історичного аналізу для вивчення еволюції поняття, порівняльного аналізу для зіставлення різних підходів, а також кейс-стаді для глибокого вивчення окремих прикладів. Широко використовуватимуться методи синтезу та узагальнення для формулювання висновків та рекомендацій.

Наукова цінність дослідження полягає у комплексному теоретико-методологічному осмисленні стратегічних комунікацій як ключового елементу

безпекової політики Європейського Союзу. У роботі систематизовано підходи до визначення поняття стратегічних комунікацій, проаналізовано їх еволюцію у контексті гібридних загроз та інформаційної війни, а також визначено інституційні та механістичні особливості реалізації відповідної політики ЄС. Особливою новизною є деталізований аналіз стратегічних наративів ЄС, зіставлення з інформаційними практиками Російської Федерації, а також кейсовий розгляд війни в Україні та пандемії COVID-19 як критичних випробувань для комунікаційної стійкості ЄС.

Практична значущість полягає у можливості використання результатів дослідження в діяльності органів державної влади України, дипломатичних установ, аналітичних центрів, медіа-організацій та неурядових інституцій з метою посилення національної інформаційної безпеки та комунікаційної стійкості.

Рекомендації, сформовані у кваліфікаційній роботі, можуть бути основою для розробки ефективних стратегій протидії дезінформації, розвитку цифрової дипломатії, просування позитивного міжнародного іміджу України, а також для гармонізації підходів у сфері стратегічних комунікацій відповідно до стандартів ЄС. Крім того, дослідження має прикладну цінність для підготовки фахівців з міжнародних відносин, публічної дипломатії та інформаційної аналітики, що є актуальним у контексті сучасних глобальних безпекових викликів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ ЄС

1.1. Поняття, сутність та еволюція стратегічних комунікацій

Стратегічні комунікації як поняття охоплюють координовані дії держави та її інституцій, спрямовані на формування та поширення певних смислів і наративів, які відповідають національним або наднаціональним цілям. У випадку ЄС стратегічні комунікації є складовою частиною безпекової політики, що дозволяє об'єднувати країни-члени навколо спільних цінностей та інтересів, зокрема у відповідь на зовнішні інформаційні загрози [3].

Стратегічні комунікації є фундаментальним інструментом у сучасному світі, де інформація відіграє ключову роль у формуванні суспільної думки, впливі на політичні процеси та забезпеченні національної та міжнародної безпеки. Особливо це стосується такої складної та багатогранної структури, як Європейський Союз, який постійно стикається з різноманітними викликами, що вимагають узгоджених та ефективних комунікаційних стратегій. Розуміння теоретичних засад, еволюції та інституційної архітектури стратегічних комунікацій є ключовим для їх успішного застосування у контексті безпеки ЄС.

Загалом, варто відмітити, що термін «стратегічні комунікації» нині активно входить у науковий та політичний обіг, поступово набуваючи широкого визнання.

Результати емпіричних досліджень свідчать про стрімке зростання вживання цього поняття, особливо з 1990-х років. Цю тенденцію наочно ілюструють дані, представлені на рисунках 1.1 та 1.2:

Сучасна практика стратегічних комунікацій охоплює широкий спектр галузей, установ і організацій на всіх рівнях — від корпорацій і неприбуткових організацій до міжурядових інституцій.

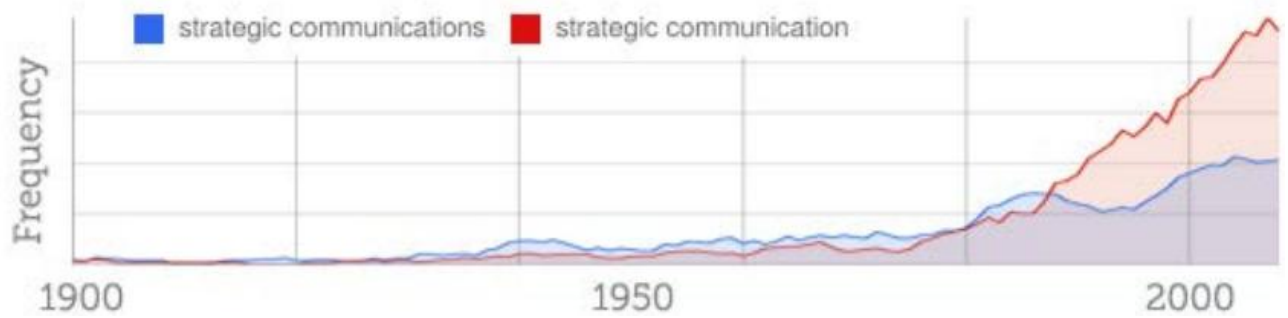

Рис. 1.1 Частота появи фрази «стратегічні комунікації» в книгах, відсканованих проєктом Google's books

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Вищезгаданий підхід дедалі активніше впроваджується у державному управлінні, освіті, міжнародних ініціативах, сфері охорони здоров'я, бізнесі та сфері безпеки.

Зокрема, дедалі більше компаній у Європі, Північній Америці, Австралії, Новій Зеландії та Південній Африці використовують поняття стратегічних комунікацій для визначення своїх відділів зв'язків з громадськістю, маркетингових служб і корпоративних комунікацій. До цього підходу активно долучаються й університети, серед яких — Каліфорнійський університет (США), Університет Британської Колумбії (Канада), Університет Вільної Держави (ПАР) тощо.

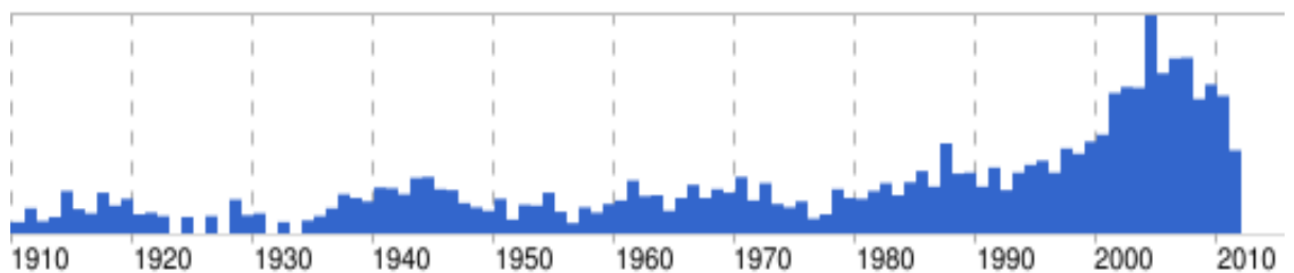

Рис. 1.2 Частота появи фрази «стратегічні комунікації» на вебсторінках, проіндексованих Google

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Великі консалтингові компанії, зокрема Mercer Human Resources Consulting, використовують термін «стратегічні комунікації» у контексті опису

спектру своїх послуг. Менші агентства позиціонують себе як експертів у сфері стратегічного консалтингу. У багатьох великих компаніях функціонують спеціалізовані центри стратегічних комунікацій, що відповідають за планування й реалізацію комунікаційної політики, зокрема у сфері зв'язків із громадськістю, інвесторами та корпоративною спільнотою.

Неприбуткові організації також активно впроваджують концепції стратегічних комунікацій у свою діяльність, поєднуючи їх із заходами адвокації, розвитку громад і просування соціальних змін. Вони також організовують освітні програми, які навчають ефективному використанню комунікацій у суспільних дебатах.

Показовим прикладом є Американська асоціація адвокатів (АВА), яка створила Постійний комітет зі стратегічних комунікацій для формування інтегрованих інформаційних повідомлень, комунікаційних стратегій та оцінки ефективності реалізованих проєктів.

На міжнародному рівні стратегічні комунікації стали інструментом реалізації глобальних кампаній. Наприклад, уряд США використовує цей підхід у межах ініціатив, спрямованих на боротьбу з епідемією ВІЛ/СНІДу, заохочення до екологічної відповідальності та контроль над розповсюдженням наркотиків. Стратегічні комунікації визнаються і критично важливим елементом зовнішньої політики та військових кампаній, зокрема в Іраку й Афганістані.

У доповіді ООН 1997 року була запропонована концепція створення функції стратегічної комунікації, здатної посилити ефективність реалізації цінностей та програм Організації. Такі агенції, як Міжнародна організація праці (Женева), уже активно впроваджують подібні практики.

Світовий банк, зокрема його підрозділ з комунікацій у сфері розвитку, підкреслює, що стратегічна комунікація є ключовим інструментом у просуванні реформ, спрямованих на подолання бідності. Аналогічні підходи реалізуються в країнах Африки та Глобального Півдня в межах програм із громадського здоров'я.

Крім того, стратегічні комунікації часто виступають синонімом зв'язків із громадськістю або кризових комунікацій, застосовуються у політичних кампаніях, формуванні бренду, адвокатських послугах та правових кампаніях. Вони стають центральним компонентом комунікаційних аудитів і аналізу корпоративної ефективності.

У вищій освіті стратегічні комунікації дедалі частіше інтегруються у навчальні програми. В університетах США, таких як Канзас, Кентуккі, Міннесота, Міссурі, Огайо, Оклахома та Вісконсин, створено цілісні програми, що поєднують рекламу, PR і стратегії комунікацій. Міжнародні приклади включають Колумбійський, Ліхайський і Антіохійський університети (США), Університет Центрального Ланкаширу (Велика Британія) та Університет імені Гумбольдта в Берліні (Німеччина).

Професійні організації, зокрема Американське товариство зі зв'язків із громадськістю та Європейська федерація біотехнологій, проводять численні семінари зі стратегічних комунікацій. Університет штату Арізона заснував Консорціум стратегічних комунікацій, який займається дослідженнями та освітніми ініціативами, спрямованими на боротьбу з тероризмом, укріплення національної безпеки та розбудову ефективної публічної дипломатії.

Фаховий журнал *Strategic Communication Management*, що виходить у видавництві *Melcrum Publications*, об'єднує практиків у галузях управління знаннями, внутрішніх комунікацій, HR-комунікацій, корпоративної відповідальності тощо.

У дослідницькому контексті стратегічні комунікації активно вивчаються як елемент міжособистісної, організаційної та лідерської взаємодії, стаючи обов'язковим компонентом підручників із комунікаційних студій.

Таким чином, стратегічні комунікації застосовуються як у вирішенні локальних питань комерційних і соціальних структур, так і в реалізації глобальних ініціатив у сфері політики, безпеки та розвитку. Наприклад, у корпоративному середовищі вони слугують інструментом для формування етичної корпоративної культури, просування бренду й налагодження діалогу з

клієнтами. У той час як у контексті НАТО чи Європейського Союзу стратегічні комунікації стають складовою частиною міжнародної безпекової стратегії, зокрема інформаційних і психологічних операцій.

Поняття «стратегічні комунікації» не має єдиного, загальноприйнятого визначення, оскільки воно є багатограним та динамічним, адаптуючись до мінливих геополітичних реалій та технологічного прогресу. Проте, у широкому сенсі, стратегічні комунікації можна розглядати як цілеспрямовану та скоординовану діяльність з обміну інформацією та формування наративів, спрямовану на досягнення певних політичних, військових, економічних або соціальних цілей. Це не просто поширення інформації, а комплексний підхід, що охоплює планування, реалізацію та оцінку комунікаційних зусиль для впливу на сприйняття, поведінку та рішення ключових аудиторій.

Сутність стратегічних комунікацій полягає у їхній здатності об'єднувати різні комунікаційні дисципліни – зв'язки з громадськістю, публічну дипломатію, психологічні операції, інформаційні операції, медіа-відносини – у єдину, когерентну стратегію. Головною метою є не просто інформування, а створення та підтримка сприятливого середовища для досягнення стратегічних цілей, що включає формування довіри, легітимності та підтримки. Це особливо важливо для таких суб'єктів, як Європейський Союз, що функціонує в умовах складної багатосторонньої дипломатії та постійної конкуренції наративів.

В історичному контексті стратегічні комунікації в ЄС розвивалися нерівномірно.

Перші кроки щодо координації інформаційної політики були зроблені в межах Спільної зовнішньої та безпекової політики (CFSP).

Уже в середині 2000-х рр. було визнано важливість проактивного підходу до інформування громадськості щодо зовнішньополітичних цілей ЄС (рис. 1.3).

Згодом виникла потреба у створенні спеціалізованих органів, таких як East StratCom Task Force, яка стала відповіддю ЄС на агресивну дезінформацію з боку Росії після анексії Криму у 2014 році. Завданням цієї групи стало протистояння російській пропаганді у країнах Східного партнерства [8].

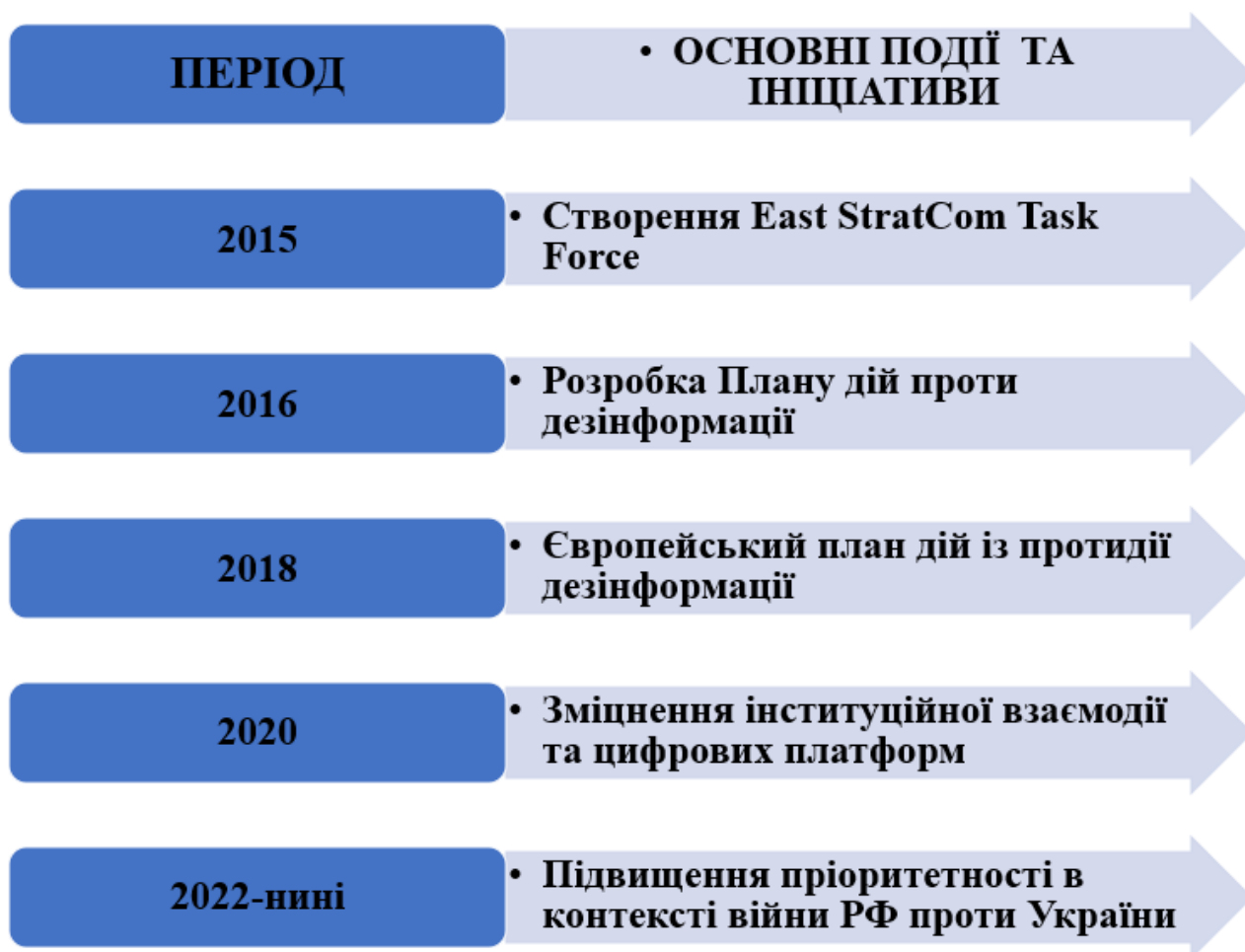

Рис. 1.3 Періодизація розвитку концепції стратегічних комунікації ЄС

Джерело: сформовано автором

У 2015 році ЄС активізував роботу зі стратегічних комунікацій. Були створені механізми моніторингу дезінформації (EUvsDisinfo), започатковані інформаційні кампанії з підвищення медіаграмотності. СК поступово трансформувалися в системну політику, інтегровану в зовнішні та внутрішні інституційні рамки ЄС [8].

Особливу роль у цьому процесі відіграє використання сучасних технологій – цифрових платформ, великих даних, AI-інструментів. ЄС визнає потребу в боротьбі з «інформаційними вірусами» не лише через репресивні, але й просвітницькі засоби.

Після пандемії COVID-19 стратегічні комунікації стали ще більш пріоритетними. Поширення фейкових новин та скепсису щодо вакцин показало

вразливість навіть високорозвинених суспільств до маніпулятивного контенту. Це спонукало ЄС оновити регуляторні підходи, ухваливши Акт про цифрові послуги (Digital Services Act), який окреслює правила боротьби з дезінформацією на цифрових платформах.

СК ЄС включають як традиційні форми комунікації (офіційні заяви, прес-релізи, інформаційні кампанії), так і сучасні інструменти (аналітика великих даних, соціальні медіа, фактчекінг, просування позитивного нарративу). Їх еволюція є відповіддю на зміну характеру загроз – від класичних конфліктів до гібридних війн та інформаційних атак [8].

Таким чином, стратегічні комунікації стали повноцінним інструментом забезпечення інформаційної безпеки, впливу на міжнародну аудиторію та мобілізації громадянського суспільства ЄС.

У наступному підпункті буде розглянуто теоретичні підходи до вивчення інформаційної безпеки, які формують методологічну базу аналізу стратегічних комунікацій ЄС. до вивчення інформаційної безпеки, які формують методологічну базу аналізу стратегічних комунікацій ЄС.

Еволюція стратегічних комунікацій тісно пов'язана з розвитком інформаційних технологій та змінами у характері конфліктів. Історично, елементи стратегічних комунікацій простежуються ще з давніх часів, коли лідери використовували риторику, символи та пропаганду для мобілізації населення та впливу на супротивників. Проте, сучасне розуміння стратегічних комунікацій почало формуватися у ХХ столітті, особливо під час світових воєн, коли пропаганда та інформаційні операції стали невід'ємною частиною військових кампаній.

Холодна війна значно прискорила розвиток стратегічних комунікацій, перетворивши їх на важливий інструмент геополітичної боротьби. США та СРСР активно використовували радіомовлення, друковані ЗМІ та культурні обміни для поширення своїх ідеологій та протидії впливу опонента. Це був період, коли стратегічні комунікації стали асоціюватися з публічною

дипломатією, спрямованою на формування позитивного іміджу країни за кордоном.

З кінця XX століття, з появою Інтернету та розвитком глобальних медіа, поле стратегічних комунікацій зазнало докорінних змін. Збільшення кількості джерел інформації, поширення соціальних мереж та можливість миттєвого доступу до інформації зробили комунікаційне середовище значно складнішим та динамічнішим. Це призвело до необхідності переосмислення традиційних підходів та інтеграції нових технологій та методик.

У контексті Європейського Союзу, як зазначено у монографії «Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам», стратегічні комунікації еволюціонували від простого інформування про діяльність ЄС до складного інструменту, спрямованого на формування єдиного європейського нарративу, протидію дезінформації та зміцнення довіри до європейських інститутів. Це стало особливо актуальним після розширення ЄС, посилення євроскептичних настроїв та зростання гібридних загроз. ЄС почав активно використовувати стратегічні комунікації для пояснення своєї політики, боротьби з хибними уявленнями та підвищення обізнаності громадян про переваги європейської інтеграції.

Таким чином, стратегічні комунікації сьогодні – це не просто інструмент впливу, а необхідна складова державної та міжнародної безпеки. Вони дозволяють акторам не лише реагувати на зовнішні загрози, а й проактивно формувати сприятливе інформаційне середовище, що є запорукою стабільності та розвитку.

Поняття «стратегічні комунікації» в європейському дискурсі має багатокомпонентну природу. У найзагальнішому вигляді воно означає цілеспрямовану, скоординовану діяльність державних та наднаціональних структур з метою формування, поширення та закріплення комунікативних повідомлень, які зміцнюють єдність, підтримують політичні цілі та нейтралізують інформаційні загрози. Стратегічні комунікації ЄС, згідно з офіційними документами, слугують механізмом комунікації із внутрішньою

аудиторією (громадянами країн-членів), а також із зовнішніми партнерами та конкурентами, в умовах як звичайної, так і кризової комунікації.

Потреба в ефективних комунікаціях у безпековій сфері стала особливо актуальною після агресивної зовнішньої політики Російської Федерації, що супроводжувалася масштабними інформаційними кампаніями, дезінформацією, кібератаками та підривом довіри до демократичних інституцій. Реакцією Європейського Союзу на такі загрози стало створення у 2015 році East StratCom Task Force – оперативної структури при Європейській службі зовнішніх справ (ЄСЗС), метою якої є розпізнавання та спростування проросійських наративів. Це стало першим практичним виявом розгортання стратегічних комунікацій як компоненту безпекової політики.

Еволюція стратегічних комунікацій ЄС відбулася в кілька етапів. На початковому рівні акцент робився на інформаційних кампаніях, спрямованих на популяризацію європейських цінностей. Згодом, із зростанням інформаційного тиску та ворожих впливів, відбулося переосмислення ролі стратегічних комунікацій – від оборонного механізму до активного інструменту впливу. У 2018 році ухвалено Європейський план дій з протидії дезінформації, який передбачив створення спільних платформ для обміну даними, підтримку незалежних медіа та запровадження нових цифрових регуляторних інструментів, таких як Кодекс практик проти дезінформації (Code of Practice on Disinformation).

Водночас з розвитком практичних заходів велися й теоретичні дискусії щодо природи стратегічних комунікацій та їх ролі у формуванні безпекових стратегій. У науковій літературі виділяють кілька парадигмальних підходів до вивчення цього явища. Реалістичний підхід розглядає комунікацію як інструмент політичної боротьби та м'якої сили, що дозволяє державам впливати на поведінку інших акторів у міжнародній системі. У цьому контексті стратегічні комунікації ЄС виступають як форма геополітичної конкуренції, зокрема з боку авторитарних режимів.

Ліберальна концепція, навпаки, трактує комунікацію як механізм міжнародного порозуміння, транснаціонального діалогу та розвитку спільного інформаційного простору. Вона фокусується на важливості прозорості, свободи слова та підтримки громадянського суспільства як фундаменту інформаційної безпеки.

Конструктивізм, як третій підхід, звертає увагу на наративи, символи, ідентичності. Згідно з цим підходом, стратегічні комунікації слугують не лише для передачі інформації, а й для формування смислів, легітимізації політичних рішень, побудови колективної ідентичності ЄС як носія ліберальних цінностей, безпеки та розвитку.

Також важливим є розуміння стратегічних комунікацій у межах гібридної війни – концепції, яка інтегрує військові, дипломатичні, економічні та інформаційні інструменти в єдину систему впливу. У цьому сенсі інформаційна безпека стає не лише технічним завданням, а стратегічною необхідністю, що визначає здатність держав і об'єднань, зокрема ЄС, захищати свої інтереси та інституції.

Формування повноцінної системи стратегічних комунікацій у Європейському Союзі відбувається в межах інституційної архітектури, яка поєднує кілька рівнів управління. Центральну роль відіграє Європейська служба зовнішніх справ, яка координує міждержавні ініціативи, аналізує інформаційне середовище та розробляє стратегії. Її структурний підрозділ, East StratCom Task Force, здійснює моніторинг інформаційного поля, публікує базу фейків, аналізує медіанаративи та веде просвітницьку роботу.

Крім цього, у структурі Ради ЄС функціонує Група стратегічних комунікацій, яка забезпечує міжурядову координацію. Важливу роль відіграє також Європейська комісія, яка реалізує політику цифрової безпеки, підтримує незалежні ЗМІ, фінансує ініціативи фактчекінгу та впроваджує законодавчі ініціативи, зокрема Цифровий акт про послуги (DSA).

Стратегічні комунікації реалізуються через низку механізмів:

- інформаційні кампанії, які охоплюють широкий спектр тем — від європейських цінностей до енергетичної безпеки;
- цифрову дипломатію, яка передбачає використання соціальних мереж, аналітичних платформ та алгоритмів просування інформації;
- партнерство з громадянським суспільством, зокрема через підтримку аналітичних центрів, журналістів-розслідувачів і волонтерських ініціатив;
- регуляцію цифрового простору – через зобов'язання платформ (Meta, X, YouTube) модерувати контент та зменшувати поширення дезінформації.

Отже, стратегічні комунікації ЄС не є обмеженими технічним інструментом — це багатовимірна система, що інтегрує політичну волю, інформаційні ресурси, міжінституційну координацію та активну участь суспільства в процесі формування та захисту спільного європейського інформаційного простору.

1.2. Теоретичні підходи до вивчення інформаційної безпеки та стратегічного впливу

Вивчення інформаційної безпеки та стратегічного впливу є ключовим для розуміння того, як держави та міжнародні організації, такі як Європейський Союз, захищають свої інтереси в інформаційному просторі. Ці дві концепції тісно взаємопов'язані, оскільки стратегічний вплив часто є засобом досягнення або порушення інформаційної безпеки.

В умовах глобалізації, гібридних загроз і широкого поширення цифрових технологій питання інформаційної безпеки та стратегічного впливу набуває системного характеру. У Європейському Союзі ці явища досліджуються переважно в контексті стратегічних комунікацій, які розглядаються як ключовий інструмент здійснення безпеки та посилення впливу на внутрішні й зовнішні аудиторії.

Згідно з положеннями «Глобальної стратегії зовнішньої політики та політики безпеки ЄС» (2016), стратегічні комунікації – це системно організований процес, що включає публічну дипломатію, комунікаційне планування та інформаційно-аналітичну діяльність, спрямовану на підтримку зовнішньої політики та безпеки Союзу. Вони охоплюють обмін інформацією про політичні принципи, спростування дезінформації, кібербезпеку та взаємодію з партнерами як усередині ЄС, так і за його межами.

Інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційного середовища, що забезпечує його стійкість до деструктивних впливів, збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації, а також запобігає несанкціонованому доступу, використанню, модифікації або знищенню інформації. Вона охоплює не лише технічні аспекти захисту даних, а й соціально-психологічні, що стосуються захисту свідомості та ціннісних орієнтирів суспільства від маніпулятивних впливів. У контексті ЄС, інформаційна безпека виходить за рамки кібербезпеки, охоплюючи також захист від дезінформації, пропаганди та інших форм гібридних загроз, спрямованих на підрив суспільної злагоди та політичної стабільності.

Існують різні теоретичні підходи до розуміння інформаційної безпеки:

- реалістичний підхід розглядає інформаційну безпеку як продовження традиційної державної безпеки, де інформаційний простір є полем для боротьби за владу та вплив. Держави прагнуть контролювати інформаційні потоки та захищати свої національні інтереси від зовнішніх загроз;
- ліберальний підхід акцентує увагу на важливості вільного обміну інформацією та захисті прав людини в інформаційному просторі. Він підкреслює роль міжнародного співробітництва та багатосторонніх інститутів у забезпеченні інформаційної безпеки;
- конструктивістський підхід підкреслює, що інформаційна безпека є соціально сконструйованою реальністю, що залежить від сприйняття загроз та формування колективних ідентичностей. Цей підхід звертає увагу на роль нарративів та ідеологій у формуванні інформаційного середовища;

- стратегічний вплив – це цілеспрямована діяльність, спрямована на зміну сприйняття, поведінки або рішень цільових аудиторій шляхом формування та поширення певних повідомлень і наративів. Він може бути як позитивним, спрямованим на формування довіри та підтримки, так і негативним, що має на меті дестабілізацію та підрив. У сучасному світі стратегічний вплив тісно пов'язаний з інформаційно-психологічними операціями та гібридними війнами.

Серед теоретичних підходів до вивчення стратегічного впливу можна виділити:

- теорії масової комунікації: Ці теорії досліджують, як медіа впливають на суспільну думку. Від теорії «магічної кулі» (яка передбачала прямий і миттєвий вплив медіа) до більш складних моделей, таких як теорія встановлення порядку денного (agenda-setting), яка стверджує, що ЗМІ не говорять людям, що думати, але говорять, про що думати;

- теорії фреймінгу: зосереджуються на тому, як інформація подається та інтерпретується. Фреймінг впливає на те, як аудиторія сприймає певні події або проблеми, формуючи їхнє ставлення до них. Це особливо важливо у стратегічних комунікаціях, де формування певного «фрейму» може кардинально змінити сприйняття повідомлення;

- теорії наративу: підкреслюють роль історій і наративів у формуванні ідентичності та світогляду. Стратегічні комунікації прагнуть створити домінуючі наративи, які підтримують їхні цілі та протидіють конкуруючим наративам;

- теорії переконання: досліджують психологічні механізми, за допомогою яких повідомлення можуть впливати на установки та поведінку людей. Це включає такі концепції, як джерело довіри, привабливість повідомлення та емоційний вплив.

У контексті ЄС, стратегічні комунікації розглядаються як «інструмент, який дозволяє ефективно донести до цільових аудиторій ключові меседжі, сформувати позитивне сприйняття та забезпечити підтримку політики

Європейського Союзу». Це включає в себе використання науково обґрунтованих підходів для аналізу інформаційного простору, ідентифікації вразливостей та розробки адаптивних комунікаційних стратегій. Ефективність цих стратегій залежить від здатності ЄС не лише реагувати на дезінформацію, а й проактивно формувати власні наративи, що ґрунтуються на європейських цінностях та інтересах.

Одним із ключових теоретичних підходів до осмислення стратегічних комунікацій є концепція сенсогенерування. Ще М. Маклюен підкреслював, що комунікація – це не просто обмін інформацією, а процес створення соціальних сенсів, що дозволяє формувати єдине інформаційне поле та досягати взаєморозуміння між сторонами. У сучасному суспільстві така «цілегенеруюча» комунікація є фундаментом стратегічного впливу

Згідно з підходами, викладеними Б. Юськівим, стратегічні комунікації виступають як системно організована діяльність, що передбачає визначення цільових аудиторій, розробку змісту повідомлень, вибір відповідних каналів комунікації, а також моніторинг і зворотний зв'язок. Вони мають бути чітко узгодженими з місією, цінностями та стратегічними цілями інституції чи держави. Особливе значення у цьому контексті набуває не лише зміст повідомлення, але й форма його подачі, своєчасність і автентичність.

Історично формування теоретичних засад стратегічних комунікацій відбувалося на перетині риторики, пропаганди, публічної дипломатії та комунікаційного менеджменту. Як зазначено в монографії, їхні витoki сягають ще античності часів Аристотеля і проходять крізь усю історію використання інформаційного впливу – від «пропаганди віри» в середньовіччі до сучасної системи комунікацій НАТО.

У ХХ столітті вивчення стратегічного впливу тісно пов'язане з поняттям пропаганди, що під час світових воєн і Холодної війни трансформувалося в більш нейтральні терміни на кшталт «публічна дипломатія» або «інформаційна підтримка». Важливою точкою еволюції стало усвідомлення, що стратегічний

вплив є легітимною формою впливу у демократичних державах, за умови дотримання етичних стандартів, відкритості й прозорості.

На сучасному етапі, з огляду на зростаючу роль гібридних загроз, стратегічні комунікації дедалі більше розглядаються як інструмент контрdezінформаційної діяльності. У цьому сенсі інформаційна безпека не обмежується кіберзахистом, а охоплює цілий спектр заходів – від протидії фейкам і тролінгу до формування медіаграмотності та інформаційної гігієни громадян. Наприклад, у ЄС значна увага приділяється розвитку нормативно-інституційної бази у сфері медіаграмотності, що є складовою інформаційного фронту безпеки.

Поряд із цим, слід відзначити мультидисциплінарний характер теорії стратегічних комунікацій. Її інструментарій поєднує елементи політичного маркетингу, психології, соціології, теорії масової комунікації, міжнародних відносин. Зокрема, у НАТО стратегічні комунікації інтегрують інформаційні операції (InfoOps), психологічні операції (PSYOPS), зв'язки з громадськістю (PR) і публічну дипломатію, створюючи єдину синергетичну систему впливу.

Таким чином, теоретичне осмислення стратегічного впливу та інформаційної безпеки в ЄС спирається на концепції системної комунікації, багаторівневого впливу, координації дій між державними та недержавними діячами, а також орієнтації на демократичні цінності та захист ідентичності. Цей підхід стає особливо актуальним в умовах сучасної війни Росії проти України, де інформаційна компонента є одним з основних фронтів.

1.3. Інституційна архітектура стратегічних комунікацій ЄС: цілі, механізми, формати

Європейський Союз, усвідомлюючи зростаючу важливість інформаційного простору для своєї безпеки та стабільності, розбудував складну інституційну архітектуру для реалізації стратегічних комунікацій. Ця архітектура складається з низки інституцій, механізмів та форматів, які працюють над досягненням спільних цілей: формування єдиного європейського

нарративу, протидія дезінформації, підвищення обізнаності про діяльність ЄС та зміцнення довіри до його інститутів.

Стратегічні комунікації Європейського Союзу (ЄС) функціонують як комплексна система інституційної взаємодії, яка охоплює політичні, дипломатичні, безпекові та соціальні інструменти, спрямовані на формування позитивного іміджу ЄС, зміцнення внутрішньої згуртованості та протидію зовнішнім деструктивним впливам. У межах сучасної міжнародної економіки, де інформація дедалі більше визначає конкурентоспроможність держав і наддержавних об'єднань, інституційне забезпечення стратегічних комунікацій відіграє ключову роль у безпековій і зовнішньополітичній стратегії Європейського Союзу.

Базовими цілями європейських стратегічних комунікацій виступають: забезпечення відкритості та прозорості зовнішньої політики ЄС; активне інформування громадськості про цінності, політику та ініціативи ЄС; спростування дезінформації; а також формування стійкого інформаційного середовища для держав-членів і партнерів ЄС, зокрема країн Східного партнерства.

У політиці Європейського Союзу «Глобальна стратегія ЄС з питань зовнішньої політики та політики безпеки» стратегічні комунікації визначено як пріоритетний інструмент публічної дипломатії, що має забезпечити встановлення контактів між інституціями Європейського Союзу і громадянами як усередині, так і поза межами Союзу. Їхнє завдання полягає не лише у реагуванні на загрози, але й у побудові нарративу, який би демонстрував позитивну роль ЄС у світовому порядку.

Інституційна система стратегічних комунікацій ЄС сформована як наднаціональний комплекс, до якого входять:

- Європейська служба зовнішніх дій — координує та реалізує публічну дипломатію, моніторинг зовнішнього інформаційного простору, а також управління комунікаційними оперативними групами;

- Оперативні групи стратегічних комунікацій — East StratCom Task Force, StratCom South та Western Balkans StratCom — забезпечують інформаційний моніторинг, розробку контрнарративів і верифікацію фактів у пріоритетних регіонах, таких як країни Східного партнерства, Південне Середземномор'я та Західні Балкани;

- Група стратегічних комунікацій Ради ЄС — здійснює підтримку роботи інституцій ЄС, забезпечує цілісність комунікаційного простору та погоджує дії з державами-членами Європейського Союзу.

- Європейська комісія — реалізує масштабні інформаційні кампанії, розвиває цифрову дипломатію та керує аналітичними ініціативами в межах Європейської обсерваторії цифрових медіа;

- Європейська служба зовнішніх дій у партнерстві з НАТО — відповідальна за координацію дій у сфері боротьби з гібридними загрозами, включаючи кібербезпеку та протидію інформаційним операціям [8].

Крім інституцій ЄС, у процесах реалізації стратегічних комунікацій активну участь відіграють також держави-члени, громадянське суспільство, неурядові організації, наукові установи, міжнародні організації та приватний сектор.

Реалізація стратегічних комунікацій ЄС відбувається через поєднання декількох механізмів. Важливими у реалізації стратегічних комунікацій Європейського Союзу є моніторинг та аналіз інформаційного середовища. Наприклад, платформа EUvsDisinfo, що адмініструється East StratCom, фіксує та систематизує випадки дезінформації, переважно з боку Російської Федерації.

Цільові інформаційні кампанії мають на меті роз'яснення політики Європейського Союзу у форматі медіа-контенту, соціальних кампаній, просвітницьких програм. Дипломатія цифрової епохи заключається у використанні соцмереж і онлайн-ресурсів для комунікації зі світовою аудиторією, зокрема молоддю, журналістами.

Розвиток медіаграмотності та критичного мислення здійснюється через освітні ініціативи, підтримку журналістських стандартів, впровадження

інформаційної гігієни в країнах-партнерах. Окрему роль відіграє інституційне навчання, яке здійснюється шляхом підвищення кваліфікації державних службовців і дипломатів у сфері комунікацій, кібербезпеки, кризової реакції, ведення контрнарративних кампаній тощо.

Стратегічні комунікації ЄС функціонують у тісній координації між різними інституціями та рівнями управління. Основні формати включають:

- інтерінституційні робочі групи (наприклад, між Єврокомісією та ЄСЗД);
- ситуаційні центри для координації у випадку криз (наприклад, StratCom Crisis Response Teams);
- стратегічні документи та дорожні карти (наприклад, Стратегія ЄС щодо зовнішніх дезінформаційних загроз);
- публічні звіти та індикатори впливу – аналітика ефективності заходів, як-от сприйняття Європейського Союзу у країнах Східного партнерства.

Європейський Союз також впроваджує горизонтальні підходи до стратегічних комунікацій, тобто забезпечує узгодженість повідомлень у всіх політиках — від економічної до оборонної, від торгівлі до гуманітарної допомоги. Це сприяє посиленню загального іміджу Євросоюзу як цілісного, стабільного, надійного партнера.

Цілі стратегічних комунікацій ЄС є багатограними та взаємопов'язаними:

- захист європейських цінностей та інтересів: це включає протидію кампаніям, спрямованим на підрив демократичних принципів, прав людини та верховенства права в ЄС;
- протидія дезінформації та ворожим впливам: одна з ключових цілей – ідентифікація, аналіз та спростування дезінформації, що поширюється зовнішніми та внутрішніми діями. Це має на меті захист інформаційного простору та запобігання маніпуляціям суспільною свідомістю;

- формування єдиного європейського нарративу: Євросоюз прагне доносити послідовне та узгоджене бачення своєї ролі у світі, своїх досягнень та переваг інтеграції для громадян ЄС та міжнародної спільноти;
- підвищення обізнаності про діяльність Євросоюзу: це стосується інформування про політику, програми та ініціативи ЄС, які впливають на життя громадян, а також пояснення їхньої актуальності та ефективності;
- зміцнення довіри до інститутів Європейського Союзу: шляхом прозорості та відкритої комунікації, ЄС прагне побудувати та підтримувати довіру до Європейської Комісії, Європейського Парламенту, Ради ЄС та інших органів;
- підтримка зовнішньої політики та політики безпеки: стратегічні комунікації є невід'ємною частиною зовнішньої політики ЄС, допомагаючи формувати позитивний імідж Європейського Союзу як глобального діяча та сприяючи досягненню його зовнішньополітичних цілей.

Механізми та інституції, що забезпечують стратегічні комунікації ЄС також є різноманітними:

- Європейська служба зовнішньої дії (EEAS), що відіграє центральну роль у стратегічних комунікаціях ЄС, особливо у зовнішньому вимірі. В її структурі діє спеціалізований підрозділ – East StratCom Task Force, створений у 2015 році для протидії прокремлівській дезінформації. Цей підрозділ здійснює моніторинг інформаційного простору, аналізує дезінформаційні нарративи та публікує спростування, наприклад, через платформу EUvsDisinfo.
- Європейська Комісія має численні підрозділи, які займаються комунікацією з громадськістю, включаючи Генеральний директорат з питань комунікацій (DG COMM). Ці підрозділи відповідають за поширення інформації про політику ЄС, організацію прес-конференцій, публікацію матеріалів та взаємодію зі ЗМІ;
- Європейський Парламент також має свої комунікаційні служби, які інформують громадян про діяльність депутатів, результати голосувань та законодавчі ініціативи;

- Рада Європейського Союзу, хоч є й менш помітна у прямій комунікації з громадськістю, але Рада також бере участь у формуванні комунікаційних меседжів, особливо щодо спільних позицій держав-членів;

- Представництва ЄС у державах-членах та третіх країнах відіграють важливу роль у донесенні інформації до місцевих аудиторій, адаптуючи її до культурних та мовних особливостей. Вони організують заходи, співпрацюють з місцевими ЗМІ та громадянським суспільством;

- Експертні групи та дослідницькі центри. ЄС активно співпрацює з аналітичними центрами та експертами для проведення досліджень, розробки стратегій та аналізу ефективності комунікаційних зусиль.

Далі, вважаємо за потрібно, візуально відобразити як взаємодіють ключові органи та підрозділи в системі стратегічних комунікацій ЄС (рис. 1.4).

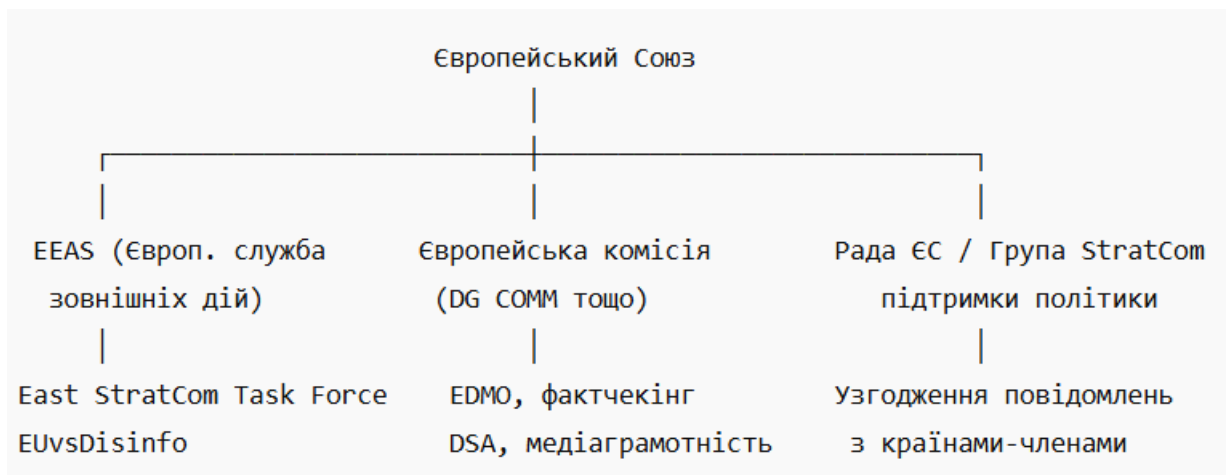

Рис. 1.4 Інституційна архітектура стратегічних комунікацій ЄС

Джерело: сформовано автором [26]

Формати стратегічних комунікацій ЄС є різноманітними та постійно розвиваються, адаптуючись до нових технологій та змін у поведінці аудиторії. Євросоюз має традиційні медіа: співпраця з телевізійними каналами, радіостанціями, газетами та інформаційними агентствами, яка залишається важливим каналом для поширення інформації. Також Євросоюз використовує цифрові платформи та соціальні мережі ЄС, а саме власні веб-сайти, соціальні мережі (Twitter/X, Facebook, Instagram, YouTube) для прямої комунікації з

громадськістю, поширення відеоматеріалів, інфографіки та інтерактивного контенту.

Окремо необхідно зазначити про публічну дипломатію, яка має важливе значення в організації культурних заходів, освітніх програм, обмінів та візитів для формування позитивного іміджу ЄС та зміцнення культурних зв'язків. Євросоюз має постійно слідкувати щодо спростування дезінформації. З цією метою ЄС має спеціалізовані платформи, такі як EUvsDisinfo, для публікації спростувань фейкових новин та надання фактчекінгової інформації.

Європейський Союз постійно працює над стратегічними наративами та кампаніями, які здійснюють розробку та поширення ключових наративів, які відображають цінності та цілі ЄС, та проведення цільових комунікаційних кампаній з важливих питань.

Успіх усіх стратегічних комунікацій ЄС залежить від скоординованих дій цих інституцій та механізмів, що вимагає постійного вдосконалення, адаптації до нових викликів та тісної співпраці між усіма зацікавленими сторонами, включаючи держави-члени та громадянське суспільство.

Висновки до розділу 1

Розділ 1 «Теоретико-методичні засади дослідження стратегічних комунікацій у системі безпеки ЄС» заклав фундаментальну базу для розуміння сутності та функціонування стратегічних комунікацій у контексті сучасних безпекових викликів, з особливим акцентом на Європейський Союз.

По-перше, аналіз поняття, сутності та еволюції стратегічних комунікацій дозволив визначити їх як цілеспрямовану, скоординовану та інтегровану діяльність з обміну інформацією та формування наративів, що має на меті досягнення стратегічних цілей шляхом впливу на сприйняття, поведінку та рішення цільових аудиторій. Було показано, що це явище пройшло значний шлях розвитку від простих форм пропаганди до складних, багатоканальних стратегій, що адаптуються до епохи цифрових технологій та глобальних інформаційних потоків. Виокремлено, що для ЄС стратегічні комунікації

еволюціонували від інформування до інструменту захисту цінностей, протидії дезінформації та формування єдиної європейської ідентичності.

По-друге, розгляд теоретичних підходів до вивчення інформаційної безпеки та стратегічного впливу розкрив багатогранність цих концепцій. Інформаційна безпека охоплює не лише технічний захист, а й захист свідомості від маніпуляцій, що підкреслює її соціально-психологічний вимір. Стратегічний вплив, у свою чергу, був розглянутий крізь призму теорій масової комунікації, фреймінгу, наративу та переконання, що дало змогу зрозуміти механізми формування бажаних установок та поведінки. Ці теоретичні рамки є критично важливими для розробки ефективних комунікаційних стратегій ЄС, оскільки вони дозволяють аналізувати як природу загроз, так і оптимальні способи протидії їм.

По-третє, детальне вивчення інституційної архітектури стратегічних комунікацій ЄС виявило її складність та багат шаровість. Європейська служба зовнішньої дії (EEAS) з її East StratCom Task Force та платформою EUvsDisinfo, Європейська Комісія, Європейський Парламент, а також численні представництва та співпраця з експертними групами складають цілісну систему. Було визначено основні цілі цієї архітектури – захист цінностей, протидія дезінформації, формування єдиного наративу, підвищення обізнаності та зміцнення довіри. Різноманітність використовуваних механізмів та форматів, від традиційних медіа до цифрових платформ та публічної дипломатії, свідчить про адаптивність ЄС до сучасного інформаційного середовища. Однак, успіх цієї архітектури залежить від здатності до скоординованих дій та постійної адаптації до динамічних викликів.

Отже, розділ 1 доводить, що стратегічні комунікації є невід'ємною частиною сучасної системи безпеки ЄС, а їх ефективність залежить від глибокого розуміння теоретичних засад, чітко визначених цілей та налагодженої інституційної взаємодії.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ

2.1. Стратегічні наративи та інформаційна політика ЄС у відповідь на гібридні загрози

У сучасному безпековому середовищі, що характеризується багатовимірністю та асиметричністю викликів, Європейський Союз стикається з постійними спробами дестабілізації через інформаційні, психологічні, кібер- та інші гібридні засоби впливу. Однією з відповідей на такі загрози є формування стратегічних наративів і проведення цілеспрямованої інформаційної політики, що становить важливу складову стратегічних комунікацій ЄС.

Стратегічний наратив ЄС визначається як систематизована історія про сутність, цілі, цінності та роль Європейського Союзу, яка комунікується до цільової аудиторії в умовах конкуренції ідеологій, інтересів і геополітичного впливу. Варто наголосити, що стратегічний наратив є не лише засобом переконання, а й інструментом побудови довіри до Європейського Союзу як цілісного політичного, економічного й ціннісного проекту.

ЄС, прагнучи посилити свою «м'яку силу», розвиває у своїй комунікаційній стратегії декілька ключових наративів: захисту демократичних цінностей; солідарності та допомоги (особливо щодо партнерів, як-от Україна); європейської ідентичності та стабільності та відповідальності у глобальному управлінні. Дані наративи ґрунтуються на ключових принципах – повазі до прав людини, верховенстві права, відкритості, свободі ЗМІ, плюралізмі та критичному мисленні.

Загалом, гібридні загрози провокують реакцію ЄС у вигляді відповідних стратегічних наративів та впровадження інформаційної політики (рис. 2.1).

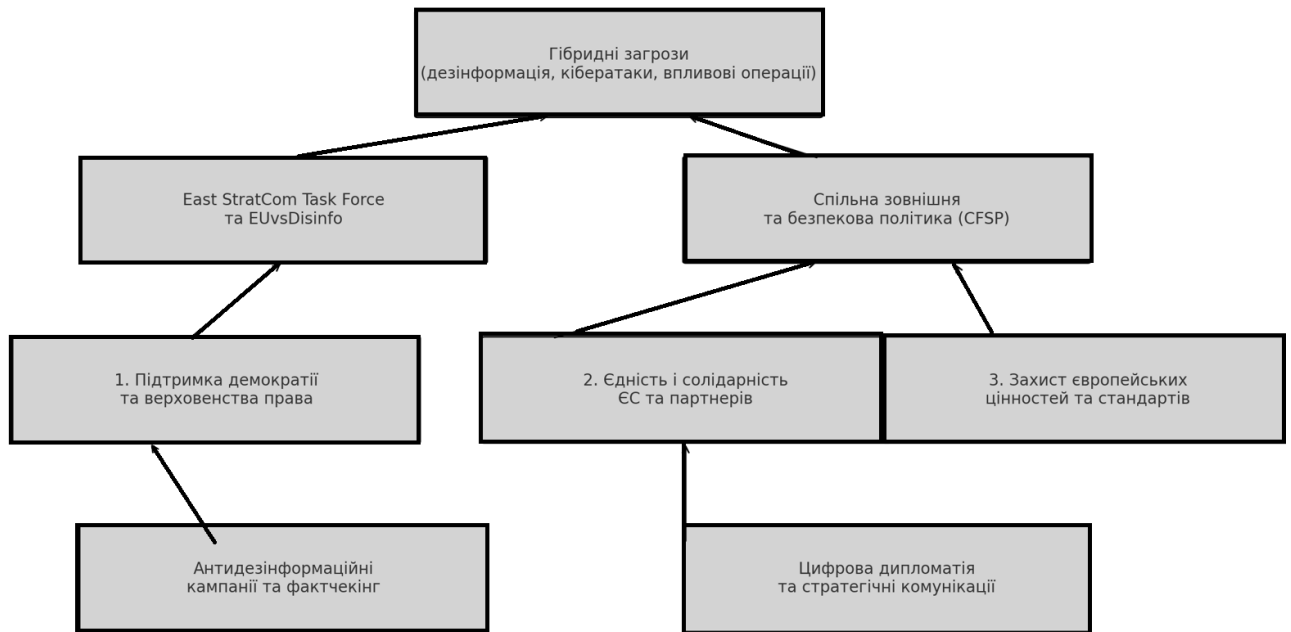

Рис. 2.1 Стратегічні наративи та інформаційна політика ЄС у відповідь на гібридні загрози

Джерело: сформовано автором

Рисунок 2.1 відображає системний підхід Європейського Союзу до протидії гібридним загрозам, зокрема дезінформації, кібератакам та впливовим операціям через стратегічні наративи, інституційні механізми та зовнішньополітичні інструменти. Серед ключових викликів виокремлено такі як: поширення дезінформації; кіберактивність, спрямована на підрив інфраструктури та довіри, а також маніпулятивні інформаційні кампанії третіх сторін, які активізують діяльність двох ключових напрямів:

1. East StratCom Task Force та ініціатива EUvsDisinfo, які відповідають за протидію дезінформації, просування позитивного порядку денного ЄС у Східному партнерстві, запуск антидезінформаційних кампаній та фактчекінгу, а також підтримку демократичного розвитку та верховенства права;

2. спільна зовнішня та безпекова політика ЄС - інтегрований інструмент відповіді ЄС на зовнішні загрози, що забезпечує єдність та солідарність ЄС та партнерів через посилену співпрацю, дипломатію, координацію відповідей, захист європейських цінностей та стандартів через стратегічні наративи, норми інформаційної безпеки та дипломатичну

діяльність, а також цифрову дипломатію та стратегічні комунікації, що сприяють зміцненню іміджу ЄС як цілісного, стійкого до зовнішніх впливів актора.

Таким чином, рисунок 2.1 демонструє, як ЄС, спираючись на внутрішні інституції та зовнішньополітичну координацію, формує відповідь на гібридні загрози, захищаючи демократичний простір, інформаційну суверенність та стратегічну стабільність регіону.

Загалом, інформаційна політика Європейського Союзу зазнала істотної трансформації під впливом гібридних загроз, зокрема дезінформаційних кампаній з боку Російської Федерації, кібератак, пропаганди радикалізму та втручання у вибори. Одним із потужних каталізаторів змін стало повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році, що продемонструвало критичну роль інформаційного фронту в конфліктах нового типу.

З метою дати наочне уявлення про зіткнення наративів у гібридній війні, вважаємо за доцільне, подати компаративний аналіз стратегічних наративів ЄС і РФ (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Компаративний аналіз стратегічних наративів ЄС і РФ

Категорія	Наратив ЄС	Наратив РФ
Цінності	Демократія, свобода, права людини	«Традиційні цінності», антизахідна риторика
Геополітика	М'яка сила, партнерство, інтеграція	Сфера впливу, конфронтація
Комунікаційні цілі	Зміцнення єдності, довіри, солідарності	Розкол, недовіра до інституцій, хаос

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2.1 відображає ключові відмінності між стратегічними наративами, які формуються Європейським Союзом і Російською Федерацією в контексті сучасної інформаційної боротьби. Представлене порівняння дає змогу чітко окреслити ідеологічне, ціннісне та геополітичне протиставлення двох суб'єктів міжнародної комунікації у сфері безпеки.

У категорії «Цінності» ЄС апелює до демократичних засад, верховенства права, прав людини, свободи вираження та інклюзивності. Натомість РФ просуває концепцію «традиційних цінностей», у межах яких превалює антизахідна риторика, спрямована на протиставлення «колективному Заходу».

У геополітичному вимірі ЄС застосовує стратегію м'якої сили, дипломатії та інтеграційних підходів, що націлені на зміцнення партнерських зв'язків. На відміну від цього, РФ розглядає світ через призму сфери впливу, використовує конфронтаційну риторику, спрямовану на відновлення статусу геополітичного гравця на основі силового переважання.

У розділі «Комунікаційні цілі» також виявляється принципова відмінність: Європейський Союз прагне посилити згуртованість, формувати довіру до інституцій, просувати ідеї солідарності між державами-членами та партнерами. Водночас Російська Федерація активно використовує наративи, що провокують соціальний розкол, кризу довіри до демократичних інституцій, і навмисно формує хаотичне середовище, у якому втрачається стабільність сприйняття.

Таким чином, табл. 2.1 ілюструє не лише відмінність у стратегічних підходах до комунікації, а й світоглядний конфлікт, що лежить в основі сучасного гібридного протистояння, де інформація стала самостійним інструментом безпекової політики.

У відповідь ЄС розробив низку оперативних і стратегічних документів, спрямованих на посилення стійкості інформаційного простору. Так, стратегічна комунікація дедалі більше інтегрується в зовнішню політику, оборонне планування, розвиток цифрової сфери та інституційне будівництво.

ЄС системно ідентифікує гібридні загрози як форму цілеспрямованого втручання з боку третіх країн, що включає: маніпуляцію інформацією; поширення фейків; спотворення історичних фактів; стимулювання соціального розколу; підрив довіри до демократичних інституцій.

Інформаційна політика ЄС базується на принципах відкритості, але разом із цим передбачає активну контрдію деструктивним інформаційним впливам. Серед ключових інструментів:

Платформа EUvsDisinfo – флагманський проєкт оперативної групи East StratCom, який документує, аналізує та спростовує приклади російської дезінформації в інформаційному просторі ЄС та його сусідів;

Європейська обсерваторія цифрових медіа (EDMO) – платформа співпраці науковців, журналістів, аналітиків і фахівців з фактчекінгу;

Механізми раннього попередження та стратегічного аналізу – включають інформаційне картографування, оцінку вразливостей, прогнозування інформаційних впливів;

Інформаційна підтримка країн Східного партнерства, зокрема через партнерські комунікаційні офіси, регіональні тренінги для журналістів, просування критичного мислення.

Європейський Союз активно відмовляється від нейтрального спостереження на користь превентивної та наступальної інформаційної політики. Це означає, що ЄС не лише реагує на фейки, а й ініціює власні інформаційні продукти: історії успіху, кейси співпраці, публічну дипломатію через підтримку України, захист демократії та європейських цінностей.

Крім того, впроваджується стратегія розповіді історій (strategic storytelling) – ефективний інструмент формування ідентичності, довіри й емоційної залученості аудиторії. На відміну від анонімної, технократичної комунікації минулих років, нова модель підкреслює людські історії, персоніфіковані меседжі та візуальні наративи.

Гібридні загрози, що поєднують дезінформацію, кібератаки, економічний тиск та приховану військову діяльність, стали однією з найсерйозніших загроз для безпеки ЄС та його держав-членів. У відповідь на ці виклики Європейський Союз розробив комплексний підхід до стратегічних комунікацій, що ґрунтується на формуванні та поширенні чітких, послідовних і переконливих наративів.

Стратегічні наративи ЄС у контексті протидії гібридним загрозам спрямовані на досягнення кількох ключових цілей, тому розглянемо їх більш детально:

I. Стійкість та єдність ЄС: Основний наратив полягає у демонстрації внутрішньої єдності та солідарності держав-членів перед обличчям зовнішніх загроз. Це передбачає підкреслення спільності європейських цінностей, таких як демократія, верховенство права та права людини, які є основою для спільної відповіді на гібридні атаки. Дезінформаційні кампанії часто націлені на розкол ЄС, тому контрнарратив ЄС зосереджується на його згуртованості та здатності до спільних дій.

II. Легітимність та ефективність інститутів ЄС: Однією з мішеней гібридних кампаній є дискредитація інститутів ЄС, підрив довіри до них та поширення скептицизму щодо їхньої здатності вирішувати складні проблеми. У відповідь ЄС формує наративи, що підкреслюють прозорість, демократичність та ефективність своєї роботи, а також здатність швидко та адекватно реагувати на кризи.

III. Підтримка міжнародного порядку, заснованого на правилах: ЄС позиціонує себе як захисника міжнародного права та багатосторонності. Наративи ЄС у відповідь на гібридні загрози, які часто порушують міжнародні норми, підкреслюють важливість дотримання цих правил для глобальної стабільності та безпеки. Це особливо актуально у контексті агресії проти України, де ЄС чітко артикулює свою позицію на підтримку суверенітету та територіальної цілісності.

IV. Розкриття та спростування дезінформації: Важливою частиною стратегічних наративів є пряме викриття та спростування дезінформаційних повідомлень. Це не просто заперечення, а надання альтернативних, заснованих на фактах наративів, що дозволяють аудиторії розрізняти правду від фейків.

V. Інформаційна політика ЄС у відповідь на гібридні загрози є комплексним підходом, що охоплює кілька взаємопов'язаних напрямків [25]:

Проактивна комунікація ЄС прагне не лише реагувати на дезінформацію, а й випереджати її, активно поширюючи власні повідомлення. Це включає роз'яснювальну роботу щодо своєї політики, цінностей та досягнень через різноманітні канали. Ефективна проактивна комунікація допомагає «зменшити простір для поширення деструктивних наративів».

Одним з ключових елементів інформаційної політики є інвестування у підвищення критичного мислення та медіаграмотності населення. Це включає освітні програми, кампанії з підвищення обізнаності та підтримку незалежних медіа. Мета полягає в тому, щоб зробити громадян менш вразливими до маніпуляцій та дезінформації.

Інформаційна політика ЄС не може бути ефективною без тісної координації з національними урядами та іншими міжнародними діячами. Обмін досвідом, спільні аналізи та розробка узгоджених комунікаційних стратегій є критично важливими. Варто підкреслити, що саме координація та обмін інформацією між державами-членами є запорукою успішної протидії гібридним загрозам.

ЄС також розглядає можливість законодавчого регулювання для боротьби з дезінформацією, зокрема щодо відповідальності онлайн-платформ за поширення шкідливого контенту. Це викликає дискусії щодо балансу між свободою слова та необхідністю захисту інформаційного простору.

Дослідники з цього питання наголошують на тому, що «стратегічні комунікації ЄС мають бути спрямовані на формування стійкості суспільства до маніпулятивних впливів. Це передбачає не лише викриття фейків, а й розбудову довіри до достовірних джерел інформації. Важливим аспектом є також адаптація комунікаційних стратегій до специфіки кожної цільової аудиторії, оскільки одні й ті ж наративи можуть по-різному сприйматися у різних соціальних групах та країнах.

Стратегічні наративи та інформаційна політика ЄС у відповідь на гібридні загрози відображають усвідомлення того, що безпека у XXI столітті залежить не лише від військової могутності, а й від здатності ефективно

функціонувати в інформаційному просторі, формувати власне бачення реальності та протидіяти спробам її викривлення.

Гібридні загрози актуалізували потребу ЄС в оновленні підходів до стратегічного впливу. Стратегічні наративи стали не лише реакцією на загрози, але й основою для формування нового образу Європейського Союзу як глобального ключового елемента. Інформаційна політика більше не обмежується інституційним інформуванням – вона перетворюється на повноцінний інструмент стратегічного управління ризиками, формування глобального порядку денного та захисту цінностей демократії.

Таким чином, в епоху інформаційного суперництва ЄС переходить від оборонної моделі до активної конструктивної стратегії, де комунікація – це не лише підтримка іміджу, а й зброя політичної, економічної й ціннісної боротьби.

2.2. Діяльність органів ЄС у сфері протидії дезінформації та ворожим впливам

Діяльність East StratCom Task Force і EUvsDisinfo представляє собою унікальний наднаціональний механізм протидії гібридним інформаційним загрозам. Рисунок 2.2 ілюструє структуру та функціональну діяльність органів Європейського Союзу, відповідальних за протидію дезінформації, з особливим акцентом на East StratCom Task Force та її ініціативу EUvsDisinfo, яка реалізує три ключових функціональних напрямів, які включають: виявлення, аналіз та викриття дезінформації; інформування громадськості та посилення стійкості медіа та суспільства.

Дана модель демонструє багаторівневу взаємодію інституційних структур у межах загальної стратегії ЄС щодо зміцнення інформаційної безпеки та протидії зовнішньому втручання.

Комбінуючи системний моніторинг, фактчекінг, просвітницькі кампанії, координацію з цільовими регіонами і партнерами, ЄС формує інформаційну оборону, засновану на принципах обґрунтованості та прозорості. Одночасно, обмежений бюджет, обсяг охоплення аудиторії і етичні суперечки вказують на

потребу посилення інституційної підтримки, ресурсного забезпечення та вдосконалення процедур відповідності демократичним стандартам.

Рис. 2.2 Діяльність органів ЄС у сфері протидії дезінформації та ворожим впливам

Джерело: сформовано автором [19]

Зростання дезінформаційних кампаній, особливо з боку третіх країн, таких як Росія, спонукало Європейський Союз до створення спеціалізованих структур для протидії ворожим впливам. Ці органи відіграють ключову роль у моніторингу, аналізі та спростуванні дезінформації, а також у підвищенні обізнаності громадськості про ці загрози.

Одним із найважливіших інструментів у цьому напрямку є East StratCom Task Force (Оперативна група зі стратегічних комунікацій щодо Сходу). Цей підрозділ був створений у 2015 році в рамках Європейської служби зовнішньої дії (EEAS) у відповідь на зростаючу хвилю прокремлівської дезінформації після анексії Криму та початку конфлікту на Донбасі. Основні завдання East StratCom Task Force включають:

1. Моніторинг та аналіз. Систематичний моніторинг російськомовних та інших ЗМІ, а також соціальних мереж для виявлення дезінформаційних

нарративів, фейкових новин та пропагандистських повідомлень, спрямованих проти ЄС, його держав-членів та країн Східного партнерства.

2. Розробка контрнарративів та спростувань. На основі проведеного аналізу East StratCom Task Force розробляє та поширює фактологічні спростування дезінформації. Ці спростування публікуються на спеціалізованих платформах та у співпраці з партнерами.

3. Підвищення обізнаності. Інформування громадськості, політиків та ЗМІ про загрози дезінформації та методи її поширення. Це допомагає підвищити стійкість суспільства до маніпуляцій.

4. Підтримка незалежних ЗМІ. Співпраця з незалежними медіа та громадянським суспільством у країнах Східного партнерства для зміцнення їхньої здатності протидіяти дезінформації та поширювати достовірну інформацію.

У відповідь на зростання гібридних загроз, що проявилися особливо після анексії Криму та нападів на інформаційний простір Заходу, Європейський Союз запровадив системний підхід для протидії дезінформації через створення спеціалізованих органів і проєктів. На головному місці серед них — East StratCom Task Force (ESTF), що діє в межах Європейської служби зовнішніх дій (EEAS), і її флагманський продукт EUvsDisinfo.

У центрі уваги ESTF — платформа EUvsDisinfo, запущена в листопаді 2015 р. і спрямована на систематичний моніторинг і спростування проросійських нарративів та фейків. Від початку роботи проєкт задокументував уже понад 13 000 випадків дезінформації, що свідчить про величезний масштаб та різноманітність атак на інформаційний простір ЄС і його сусідів.

Платформа охоплює теми: від геополітики (Україна, НАТО) до пандемії COVID-19 чи внутрішніх криз — міграцій, економіки, здоров'я.

Щотижня EUvsDisinfo публікує Disinformation Review — аналітичний дайджест із перелікованих випадків, коментарем і контрнарративом. До 2017 року було задокументовано близько 36 кейсів на тиждень, а на початок 2022 їх стало ще більше. Продукти ESTF та EUvsDisinfo спрямовані не лише на

аналітиків чи журналістів, але й на широку громадськість, причому інформація поширюється різними мовами і через соцмережі, телебачення, сайти делегацій ЄС.

Окрім безпосередніх аналітичних продуктів, ESTF здійснює кампанії регіональної медіаграмотності, тренінги для журналістів, співпрацю з НУО, державними структурами й НАТО, розвиваючи механізми раннього попередження і стратегічного аналізу. Особливо важлива взаємодія з НАТО StratCom CoE для координації відповідей на гібридні загрози.

Наукові аналізи демонструють, що ESTF, наприклад, щодо питання російсько-української війни працює за чіткими критеріями: виявлення фактів, підозра на російську державну підтримку, потенціальна шкода — та тільки верифіковані випадки потрапляють у базу. Одна з доповідей SCEEUS визначає п'ять основних наративів кремлівської дезінформації: «еліти проти народу», «загроза цінностям», «зрада суверенітету», «неминучий колапс» та «мовний конфлікт» — і система ESTF має виявляти цей контекст.

Наукові дослідження розкривають також вплив EUvsDisinfo у підготовці машинного навчання для багатомовної детекції пропаганди. Зокрема, створено найбільший мультинаціональний датасет дезінформації — важливий ресурс для навчання у різних мовних середовищах.

Загалом, аби показати, як зростає активність ЄС у сфері виявлення дезінформації, вважаємо за доцільне, візуалізувати ступінь активності платформи EUvsDisinfo впродовж останніх років (рис. 2.3).

Незважаючи на значний прогрес, ініціативи ЄС зіштовхуються з критикою. Зокрема, у 2017 р. організовано відкритий лист із вимогою нарощувати персонал і бюджетний потенціал ESTF, а також долучати санкційні заходи щодо RT/Sputnik. Інша критика стосувалась відсутності прозорих процедур перевірки джерел і можливих випадків сортування повідомлень, які радикально не відповідають офіційній лінії ЄС — як-от епізоди з видаленням низки статей із бази.

У політичному контексті діяльність ESTF відіграє важливу роль у захисті інформаційного простору ЄС, однак її ефективність часто оцінюється критично: ресурсна база значно менша за масштаби протидіючих пропагандистських машин, охоплення аудиторії обмежене, наприклад, число підписників у соцмережах ESTF значно поступається RT і Sputnik.

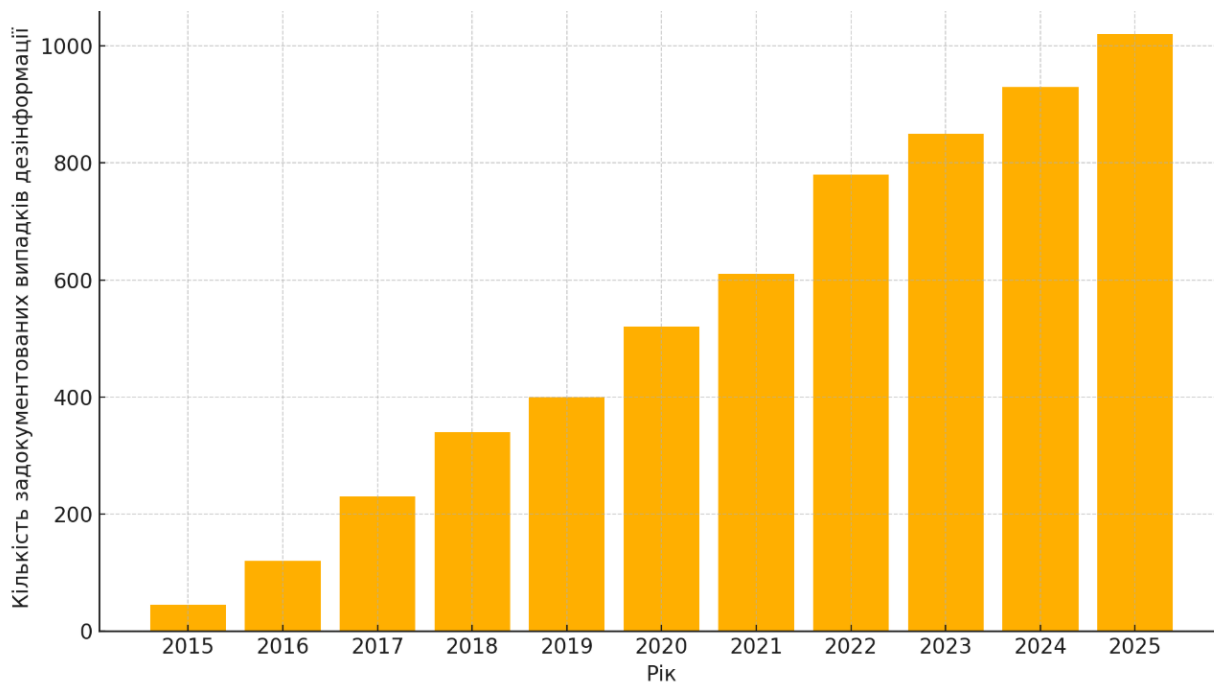

Рис. 2.3 – Динаміка активності EUvsDisinfo впродовж 2015–2025 років

Джерело: сформовано автором [19]

Окрім East StratCom Task Force та EUvsDisinfo, діяльність у сфері протидії дезінформації здійснюється й іншими органами ЄС:

Генеральний директорат з питань комунікацій Європейської Комісії (DG COMM). Відповідає за загальну комунікаційну стратегію ЄС, включаючи інформування про політику та цінності, що є важливим елементом для створення стійкості до дезінформації.

Європол та Євроюст. Хоча їхня основна діяльність зосереджена на правоохоронній діяльності, вони також залучені до боротьби з дезінформацією, особливо коли вона пов'язана зі злочинністю, тероризмом або організованою злочинністю.

Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам (Hybrid CoE) у Гельсінкі. Хоча це не суто орган ЄС (це міждержавна організація), ЄС є активним учасником і підтримує його діяльність. Центр проводить дослідження, організовує навчання та розробляє рекомендації щодо протидії гібридним загрозам, включаючи інформаційні операції.

Digital Services Act (DSA) та Digital Markets Act (DMA). Ці законодавчі ініціативи ЄС, хоча й не є суто комунікаційними, мають значний вплив на інформаційний простір. DSA, зокрема, встановлює обов'язки для великих онлайн-платформ щодо модерації контенту, боротьби з дезінформацією та забезпечення прозорості, що є важливим регуляторним інструментом для впливу на поширення шкідливого контенту.

Варто зазначити, що ефективність протидії дезінформації значною мірою залежить від здатності ЄС до координації та обміну інформацією між різними інституціями, а також із державами-членами та міжнародними партнерами. Це підкреслює необхідність цілісного та багатостороннього підходу до боротьби з інформаційними загрозами.

2.3. Кейсовий аналіз стратегічних комунікацій ЄС у контексті війни в Україні та кризи COVID-19

У відповідь на критично нові виклики, Європейський Союз реалізував комплексну стратегію стратегічних комунікацій, що охоплює реагування як на збройну агресію, так і на глобальну медичну кризу. Обидва кейси дозволяють оцінити ефективність інституцій, інструментів та наративів ЄС у контексті інформаційного протистояння.

Кризи, такі як повномасштабна війна в Україні та пандемія COVID-19, стали справжніми випробуваннями для стратегічних комунікацій Європейського Союзу, продемонструвавши як сильні сторони, так і існуючі виклики. Аналіз цих кейсів дозволяє глибоко зрозуміти адаптивність та ефективність комунікаційних стратегій ЄС у відповідь на масштабні безпекові та суспільні загрози.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало поворотним моментом для зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, а також для його стратегічних комунікацій. Війна супроводжувалася інтенсивною інформаційною кампанією з боку РФ, спрямованою на виправдання агресії, дегуманізацію українців, дискредитацію України та її західних партнерів, а також на підірив єдності ЄС.

У відповідь ЄС активізував свої стратегічні комунікації за кількома напрямками.

Формування єдиного та рішучого наративу підтримки України: ЄС швидко сформулював чіткий та послідовний наратив, заснований на підтримці суверенітету та територіальної цілісності України, засудженні російської агресії та наданні всебічної допомоги. Цей наратив активно поширювався через заяви Європейської Комісії, Європейської Ради, Європейського Парламенту та лідерів держав-членів. Ключовими меседжами були «ЄС з Україною», «Україна бореться за європейські цінності», «Росія – агресор». Події в Україні стали каталізатором для посилення стратегічних комунікацій ЄС, спрямованих на викриття російської пропаганди.

Протидія російській дезінформації: East StratCom Task Force та EUvsDisinfo значно посилили свою роботу з моніторингу та спростування російської дезінформації щодо війни в Україні. Були викриті наративи про «нацизм» в Україні, «біолабораторії», «геноцид» на Донбасі та інші фейки, спрямовані на виправдання агресії. Приклади таких спростувань щоденно публікувалися на платформі EUvsDisinfo. Були також введені санкції проти російських державних ЗМІ, таких як RT та Sputnik, з метою обмеження їхнього поширення дезінформації на території ЄС.

Комунікація про санкції та їх вплив: ЄС активно інформував про запроваджені проти Росії санкції, пояснюючи їхню мету – обмеження здатності Російської Федерації фінансувати війну – та спростовуючи російські наративи про негативний вплив санкцій виключно на європейську економіку. Це

включало роз'яснення щодо причин зростання цін на енергоносії та продовольство, щоб уникнути покладання вини на санкції ЄС.

Взаємодія з українською владою та громадянським суспільством: ЄС підтримував тісну співпрацю з українськими державними органами, громадськими організаціями та незалежними ЗМІ для обміну інформацією, координації комунікаційних зусиль та надання технічної підтримки.

Адаптація до потреб біженців: ЄС також розробив комунікаційні стратегії для підтримки та інформування українських біженців, що прибувають до ЄС, надаючи їм достовірну інформацію про доступні послуги та права.

Стратегічні комунікації ЄС у контексті війни в Україні були значною мірою успішними у консолідації внутрішньої підтримки, формуванні міжнародної коаліції на підтримку України та викритті російської дезінформації. Це дозволило ЄС зайняти рішучу позицію та запровадити безпрецедентні санкції. Проте, виклики залишаються, зокрема, щодо протидії впливу російської пропаганди на окремі європейські країни та суспільні групи, які залишаються вразливими до маніпуляцій.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року стало каталізатором для суттєвого посилення стратегічних комунікацій ЄС. Інформаційний простір перетворився на арсенал гібридних загроз, де кремлівські наративи охоплювали фейки про причетність України до провокацій, ядерні погрози, «історичну належність Криму» та звинувачення у «русофобії» Європи.

У відповідь East StratCom Task Force активізував роботу над платформою EUvsDisinfo, яка до середини 2024 року задокументувала понад 3 400 випадків дезінформації саме щодо війни в Україні, зокрема близько 250 кейсів щодо європейських санкцій. EUvsDisinfo не обмежується виявленням фейків. Щотижня публікується Disinformation Review, що надає контрнаративи доказової основи, візуальні матеріали та добірки історій України як героїчного опору атакі.

Централізовані наративи ЄС — солідарність із Україною, захист суверенітету та міжнародного порядку — посилювалися через соціальні мережі, делегації та публічні заходи. Теоретично ці комунікації поєднали підходи «стратегічного сторітелінгу», трансльованого через людські історії та візуальні образи, що підвищують емоційний зв'язок із аудиторією .

Незважаючи на це, в оцінках європейських фахівців підкреслено, що охоплення аудиторії ESTF поступається масштабам російських ресурсів. Обмежений кадровий та бюджетний потенціал підкреслює необхідність стійкого фінансування й подальшої координації, зокрема з НАТО, у рамках гібридної оборони . Публічні дослідження вказують на чітке розмежування: робота ESTF ґрунтується на перевірених фактах із прозорими критеріями включення — лише підтвержені кейси в базу з сильним аналітичним підтекстом.

Пандемія COVID-19, що охопила світ у 2020 році, стала глобальним викликом, який вимагав не лише медичної та економічної відповіді, а й ефективних стратегічних комунікацій. Поширення вірусу супроводжувалося «інформаційною епідемією» – надмірним потоком інформації, включаючи дезінформацію та фейкові новини, що загрожували громадському здоров'ю та соціальній стабільності.

Стратегічні комунікації ЄС під час кризи COVID-19 були спрямовані за декількома напрямками.

Надання достовірної інформації про вірус та заходи протидії: ЄС активно інформував громадян про природу вірусу, шляхи його передачі, симптоми, а також про необхідність дотримання гігієнічних норм та соціальної дистанції. Ця інформація поширювалася через офіційні веб-сайти, соціальні мережі та співпрацю з національними органами охорони здоров'я.

Комунікація щодо вакцин та кампаній вакцинації: Одним із ключових аспектів було інформування про розробку, безпечність та ефективність вакцин від COVID-19. ЄС докладав зусиль для спростування антивакцинаторської

дезінформації, яка активно поширювалася. Були запуснені масштабні кампанії з підвищення довіри до вакцин та заохочення до вакцинації.

Основні виклики включали поширення фейкових тверджень про природу вірусу, ефективність масок, вакцин і змову фармкомпаній. ЄС відповів багаторівневою стратегією інформаційної політики, спрямованою не лише на інформування, а й на захист довіри до інституцій.

Протидія фейкам та теоріям змови: Під час пандемії спостерігалось поширення численних фейкових новин (наприклад, про зв'язок COVID-19 з 5G, штучне походження вірусу, мікрочіпи у вакцинах) та теорій змови. ЄС, через свої комунікаційні канали та співпрацю з фактчекінговими організаціями, активно спростовував цю дезінформацію. Європейська Комісія та Європейська служба зовнішньої дії регулярно публікували звіти про дезінформаційні кампанії щодо COVID-19, виявляючи джерела та наративи.

Європейська Комісія і EEAS запустили кампанії Tackling coronavirus disinformation, спрямовані на швидкий фактчекінг і розмиття недостовірної інформації.

Комунікація щодо економічних заходів та плану відновлення: ЄС інформував про свої заходи з підтримки економіки держав-членів, включаючи пакет відновлення «Наступне покоління ЄС» (NextGenerationEU), пояснюючи його важливість для подолання економічних наслідків пандемії.

Зміцнення солідарності та координації: Комунікації ЄС підкреслювали важливість солідарності між державами-членами та скоординованих дій у боротьбі з пандемією, протиставлячи це наративам про розкол та національний егоїзм.

Стратегічні комунікації ЄС у кризі COVID-19 зіткнулися з безпрецедентним масштабом «інфодемії». Хоча ЄС доклав значних зусиль для надання достовірної інформації та боротьби з дезінформацією, повна перемога над фейками виявилася складною. Викликами були швидкість поширення дезінформації, високий рівень поляризації суспільства та недовіра до офіційних джерел у деяких групах. Цей кейс підкреслив необхідність подальшого

посилення медіаграмотності, розвитку цифрових інструментів для боротьби з дезінформацією та здатності швидко адаптувати комунікаційні стратегії до мінливого інформаційного середовища. У монографії зазначається, що «досвід COVID-19 продемонстрував критичну важливість ефективних стратегічних комунікацій у кризових ситуаціях».

Створена коаліція зі ЗМІ, цифрових платформ і NGO діяла через Code of Practice on Disinformation (2018), уточнений після спалаху COVID-19, із моніторингом і звітністю великих соцмереж. Аналітичні дослідження підтверджують: COVID- наративи про вакцини поширювалися через Telegram, YouTube та Twitter, створюючи ефект ехо-камер у Франції, Італії і Німеччині

У цьому контексті EUvsDisinfo та EDMO створили мультинаціональні датасети й інструменти машинного навчання для автоматичного виявлення фейків про здоров'я. Поляризація вакцинних дискусій виявила взаємозв'язок між недовір'ям до держав, US/EU, і сприйняттям російської дезінформації, що підтверджує гіпотезу так званої «конспірологічної сингулярності». ЄС реагував створенням Early Warning and Response System — системи раннього оповіщення про загрози здоров'ю, а також освітніх ініціатив ЄС–WHO, спрямованих на медіаграмотність і підвищення довіри до науки.

Проте й тут виникали конфліктні моменти: EEAS опинився під тиском Китаю через підміну формулювань у звітах щодо COVID- дезінформації, що показує складність балансу між зовнішніми геополітичними тисками та інформаційною прозорістю .

Проаналізовані приклади демонструють, що реформування стратегічних комунікацій ЄС — процес постійної адаптації до гібридних ризиків. У випадку війни в Україні — наративи ЄС сконцентровані на підтримці, солідарності, праві національного виживання; у COVID- кризі — блокування дезінформаційних ланцюжків про здоров'я, посилення громадської довіри і координація з платформами.

Обидва процеси показують, що EUvsDisinfo та EDMO стали центрами методологічної розбудови: використання фактчекінгу, AI-інструментів,

мультиканальної комунікації й контрнарративів. Водночас з'являється потреба у масштабнішому фінансуванні, прозорості процедур і кращій координації з приватним сектором (платформами, фармкомпаніями, ЗМІ).

Кейс-аналітика доводить, що стратегічні комунікації ЄС здатні гнучко трансформуватися під час криз. Війна в Україні викликала запуск потужної контрінформаційної кампанії, представленої як EUvsDisinfo, так і розгорнутого сторітелінгу. COVID- криза побудувала комплексну систему фактчекінгу, платформної співпраці та медіаграмотності. Такі кейси демонструють інституційний і методологічний прогрес, але водночас виявляють обмеження ресурсів, виклики автономності та необхідність нормативних оновлень.

В обох випадках – війни в Україні та кризи COVID-19 – стратегічні комунікації ЄС відіграли ключову роль у формуванні суспільного сприйняття, мобілізації підтримки та протидії деструктивним впливам. Ці кейси демонструють зростаючу важливість інформаційного простору як поля для боротьби за вплив та легітимність у сучасному світі.

Зростання дезінформаційних кампаній, особливо з боку третіх країн, таких як Росія, спонукало Європейський Союз до створення спеціалізованих структур для протидії ворожим впливам. Ці органи відіграють ключову роль у моніторингу, аналізі та спростуванні дезінформації, а також у підвищенні обізнаності громадськості про ці загрози.

Висновки до розділу 2

Розділ 2 «Аналіз стратегічних комунікацій ЄС у контексті глобальних та регіональних безпекових загроз» присвячений практичному застосуванню стратегічних комунікацій Європейським Союзом у відповідь на найактуальніші виклики сучасності.

По-перше, було проаналізовано стратегічні наративи та інформаційну політику ЄС у відповідь на гібридні загрози. Визначено, що основними цілями комунікацій є демонстрація стійкості та єдності ЄС, підтвердження легітимності інститутів, підтримка міжнародного порядку, заснованого на

правилах, та ефективного спростування дезінформації. Інформаційна політика базується на проактивній комунікації, підвищенні медіаграмотності, тісній співпраці з державами-членами та партнерами, а також на застосуванні законодавчих та регуляторних заходів. Підкреслено, що ефективність стратегічних наративів залежить від їхньої послідовності, адаптивності та здатності конкурувати з ворожими наративами.

По-друге, детально розглянуто діяльність ключових органів ЄС у сфері протидії дезінформації та ворожим впливам. Особливу увагу приділено East StratCom Task Force та її платформі EUvsDisinfo, які відіграють центральну роль у моніторингу, аналізі та спростуванні прокремлівської дезінформації. Додатково були виділені внески інших структур, таких як Генеральний директорат з питань комунікацій, Європол, Євроюст та Hybrid CoE, а також значення законодавчих ініціатив, як Digital Services Act. Зроблено висновок, що успішність цих органів залежить від їхньої здатності до координації та обміну інформацією.

По-третє, проведено кейсовий аналіз стратегічних комунікацій ЄС у контексті війни в Україні та кризи COVID-19. У випадку війни в Україні, стратегічні комунікації ЄС продемонстрували високу ефективність у формуванні єдиного та рішучого наративу підтримки України, активному спростуванні російської дезінформації, поясненні логіки санкцій та координації з українською владою. Це сприяло внутрішній консолідації та міжнародній підтримці України.

У кризі COVID-19 ЄС зосередився на наданні достовірної інформації про вірус та вакцини, боротьбі з «інфодемією» та теоріями змови, а також комунікації щодо економічних заходів. Цей кейс підкреслив масштаби викликів «інформаційної пандемії» та необхідність постійного вдосконалення комунікаційних стратегій для боротьби з дезінформацією у складних кризових умовах.

Отже, розділ 2 демонструє, що Європейський Союз активно використовує та розвиває свої стратегічні комунікації як відповідь на глобальні та регіональні

безпекові загрози. Проте, незважаючи на значні досягнення, динамічний характер цих загроз вимагає постійної адаптації, інновацій та посилення координації зусиль.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС

3.1. Актуальні виклики для стратегічних комунікацій ЄС у контексті безпекових викликів

У сучасній системі глобальної нестабільності стратегічні комунікації Європейського Союзу стикаються з трансформаційними викликами, які виникають на перетині гібридної війни, кіберзагроз, дезінформації, терористичних кампаній і порушень інформаційного суверенітету. Стратегічні комунікації, що донедавна сприймалися переважно як інструмент дипломатії та громадської політики, дедалі частіше стають критичним елементом здійснення безпеки як на рівні ЄС загалом, так і окремих держав-членів.

Варто підкреслити, що після 2014 року — з початком гібридної агресії Росії проти України — стратегічні комунікації почали трансформуватися з пасивного засобу публічного інформування на активний компонент гібридної оборони ЄС. Це передбачає не лише передачу офіційної позиції, а й активне виявлення ворожих інформаційних кампаній, формування стійких наративів, спрямованих на підтримку демократичних цінностей, легітимацію політики ЄС та запобігання дестабілізаційним впливам.

Одним із ключових безпекових викликів є масштабна дезінформаційна агресія з боку авторитарних режимів, зокрема Росії та Китаю, які систематично використовують інструменти інформаційної війни для підриву європейської єдності, розпалювання соціальної напруги, делегітимації політичних інститутів та створення розколу між державами-членами. Пропагандистські мережі на кшталт Russia Today, Sputnik, ботнети в соціальних мережах, конспірологічні Telegram-канали та фейкові новинні портали — усе це перетворює інформаційне поле на арену бою, де наратив стає засобом стратегічного впливу.

У відповідь на ці загрози ЄС активізував діяльність таких структур, як East StratCom Task Force, EUvsDisinfo, EDMO, створив Групу стратегічних комунікацій при Раді ЄС та посилив міжінституційну координацію в межах

PESCO. Проте обмеженість бюджетних, кадрових і технічних ресурсів створює значний дисбаланс між потенціалом держав ЄС і масштабом загроз, що походять ззовні. У дослідженнях, опублікованих SCEEUS та CEPA (Center for European Policy Analysis), підкреслюється, що на кожного спеціаліста East StratCom Task Force припадає тисячі одиниць дезінформаційного контенту, які продукуються за добу в межах прокремлівських наративів [26].

Крім зовнішніх впливів, внутрішньою загрозою для ефективності стратегічних комунікацій стає фрагментація інформаційного простору всередині ЄС, політична поляризація та зростаюча недовіра до традиційних медіа. Популістські сили, які вдаються до маніпуляцій, змовницьких теорій або відкритого євроскептицизму, підривають зусилля ЄС щодо формування спільного комунікаційного фронту. Наприклад, пандемія COVID-19 виявила критичну вразливість частини населення до антинаукових меседжів, що активно поширювалися через цифрові платформи. Це свідчить про глибоку потребу в побудові інформаційної резильєнтності, включаючи розвиток критичного мислення, цифрової грамотності та довіри до інституцій.

Ще одним викликом залишається відсутність синхронізації комунікацій між державами-членами та інституціями ЄС. Розбіжності в національних підходах до протидії дезінформації, політичні розбіжності та різні рівні інституційної спроможності призводять до фрагментованості комунікаційної відповіді. У дослідженні Європейської рахункової палати (ECA, 2021) було наголошено, що лише частина держав активно координує зусилля з EUvsDisinfo, тоді як інші або не володіють відповідною експертизою, або не мають політичної волі реалізовувати спільну інформаційну політику.

У сучасному геополітичному контексті додатковим викликом виступає інтеграція стратегічних комунікацій до оборонної та безпекової політики. Зокрема, в рамках спільної зовнішньої та безпекової політики (CFSP) стратегічні комунікації починають сприйматися як «м'яка сила» для підтримки військових і цивільних операцій. У цьому аспекті активно розвивається співпраця з НАТО (StratCom CoE, Рига), Європоллом, агентствами з

кіберзахисту, включаючи ENISA, а також ініціативами типу Hybrid CoE у Гельсінкі. Таке взаємопроникнення інформаційного та оборонного виміру вимагає високого рівня координації, оперативності та міжвідомчої сумісності — чого поки що бракує в ряді країн ЄС.

Суттєвий ризик пов'язаний і з технологічною асиметрією, зокрема масовим використанням deepfake-технологій, штучного інтелекту для генерації маніпулятивного контенту, а також програм бот-автоматизації для створення «інформаційного шуму». У цих умовах традиційні методи комунікації стають недостатніми, і виникає потреба в інноваційних рішеннях: використання Big Data, аналітики соціальних мереж, створення передових інструментів раннього виявлення інформаційних атак.

Таким чином, стратегічні комунікації ЄС на перетині інформаційної безпеки та геополітичної стабільності опинилися перед викликами системного характеру. Вони охоплюють як зовнішні загрози — інформаційні кампанії держав-суперників, технологічну перевагу деструктивних акторів — так і внутрішні бар'єри: брак координації, інституційної спроможності та довіри. Подолання цих викликів вимагає не лише політичної волі, але й побудови нової парадигми інформаційного управління, заснованої на принципах відкритості, цифрової відповідальності та колективної стійкості. Усе це є критично важливим для збереження цілісності європейського політичного простору та ефективної реалізації його зовнішньої політики в умовах гібридних і багаторівневих безпекових загроз.

Система стратегічних комунікацій Європейського Союзу, попри значні успіхи та адаптацію до нових викликів, перебуває у стані постійного розвитку та стикається з низкою суттєвих проблем. Глобальні зміни в інформаційному середовищі, зокрема перехід до так званої «постправдової доби», а також загострення геополітичної конкуренції, вимагають від ЄС не лише вдосконалення наявних інструментів, а й пошуку нових шляхів для посилення своєї комунікаційної стійкості. Водночас, ці виклики відкривають нові

можливості для розширення співпраці з партнерами, такими як Україна, у сфері інформаційної безпеки, що є взаємовигідним для обох сторін.

«Постправдова доба» – це термін, який використовується для опису ситуації, коли об'єктивні факти мають менший вплив на формування суспільної думки, ніж емоції та особисті переконання. У цьому середовищі дезінформація та пропаганда знаходять благодатний ґрунт, ставлячи перед стратегічними комунікаціями ЄС безпрецедентні виклики. Ця епоха характеризується кількома ключовими проблемами, що ускладнюють ефективну реалізацію комунікаційних стратегій ЄС.

По-перше, масове поширення дезінформації та фейкових новин. Сучасні цифрові платформи та соціальні мережі дозволяють дезінформації поширюватися зі швидкістю, що значно перевищує здатність офіційних структур до її спростування. «Ефект бульбашки фільтрів» та «ехо-камер», де користувачі отримують інформацію, що підтверджує їхні існуючі переконання, створюють ізольовані інформаційні простори, в яких фейкові наративи можуть вкорінюватися та посилюватися. Це підриває довіру до традиційних ЗМІ та офіційних джерел, ускладнюючи ЄС донесення своїх достовірних меседжів. Кількість дезінформаційних наративів, спрямованих на дискредитацію європейської інтеграції та внутрішньої політики ЄС, невинно зростає.

По-друге, поляризація суспільства та зростання популізму. Постправдова доба часто корелює з посиленням політичної поляризації та зростанням популістських рухів. Ці рухи часто експлуатують суспільні невдоволення, розчарування та страхи, використовуючи спрощені, емоційно забарвлені наративи, які можуть бути далекими від фактів. Вони часто націлені на підриив довіри до традиційних політичних інститутів, до яких належить і ЄС. У таких умовах, як показує монографія, «переконати цільові аудиторії, які вже є скептично налаштованими або схильними до альтернативних джерел інформації, стає надзвичайно складно». Стратегічні комунікації ЄС мають адаптуватися до цієї нової реальності, шукаючи шляхи для відновлення діалогу та подолання розколів.

По-третє, зловживання штучним інтелектом та глибокими фейками (deepfakes). Розвиток технологій штучного інтелекту відкриває нові можливості для створення надзвичайно реалістичних, але повністю сфабрикованих аудіо-та відеоматеріалів (deepfakes). Ці технології можуть бути використані для поширення дезінформації, шантажу, або створення компрометуючих ситуацій для політичних діячів. Виявлення та спростування таких матеріалів стає все складнішим, що створює значний виклик для верифікації інформації та підтримки довіри до візуальних та аудіальних доказів. Ця загроза вимагає інвестицій у технології виявлення фейків та підвищення рівня обізнаності громадськості про такі загрози.

По-четверте, труднощі у формуванні єдиного наративу ЄС. Через свою складну інституційну структуру та різноманітність інтересів 27 держав-членів, ЄС іноді стикається з труднощами у формуванні єдиного, узгодженого та послідовного наративу. Національні інтереси та пріоритети можуть відрізнятись, що ускладнює представлення ЄС як єдиного, монолітного актора. Дезінформаційні кампанії часто експлуатують ці розбіжності, підкреслюючи «розколи» та «суперечності» всередині ЄС. Це вимагає посилення внутрішньої координації та вироблення спільних комунікаційних стратегій, що відобразатимуть консенсус серед держав-членів.

По-п'яте, адаптація до потреб молодшої аудиторії та нових платформ. Традиційні канали комунікації все менше впливають на молоді покоління, які отримують інформацію переважно через соціальні мережі, відеоплатформи (TikTok, YouTube), месенджери. Стратегічні комунікації ЄС повинні адаптуватися до цих нових реалій, розробляючи контент, який є релевантним, доступним та привабливим для молоді, і поширюючи його через відповідні платформи. Це включає використання коротких відео, інфографіки, інтерактивного контенту, а також співпрацю з інфлюенсерами та блогерами, які користуються довірою у цільовій аудиторії.

Таким чином, у постправдову добу стратегічні комунікації ЄС повинні не лише протидіяти конкретним дезінформаційним атакам, а й працювати над

зміцненням інформаційної стійкості суспільства в цілому. Це вимагає комплексного підходу, що включає інвестиції у медіаграмотність, технологічні інновації, посилення співпраці з платформами та громадянським суспільством, а також постійне вдосконалення внутрішньої координації комунікаційних зусиль.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року стало катализатором для суттєвого посилення стратегічних комунікацій ЄС. Інформаційний простір перетворився на арсенал гібридних загроз, де кремлівські наративи охоплювали фейки про причетність України до провокацій, ядерні погрози, «історичну належність Криму» та звинувачення у «русофобії» Європи.

У відповідь East StratCom Task Force активізував роботу над платформою EUvsDisinfo, яка до середини 2024 року задокументувала понад 3 400 випадків дезінформації саме щодо війни в Україні, зокрема близько 250 кейсів щодо європейських санкцій.

EUvsDisinfo не обмежується виявленням фейків. Щотижня публікується Disinformation Review, що надає контрнаративи доказової основи, візуальні матеріали та добірки історій України як героїчного опору атакі

Централізовані наративи ЄС — солідарність із Україною, захист суверенітету та міжнародного порядку — посилювалися через соціальні мережі, делегації та публічні заходи. Теоретично ці комунікації поєднали підходи «стратегічного сторітелінгу», трансльованого через людські історії та візуальні образи, що підвищують емоційний зв'язок із аудиторією .

Незважаючи на це, в оцінках європейських фахівців підкреслено, що охоплення аудиторії ESTF поступається масштабам російських ресурсів. Обмежений кадровий та бюджетний потенціал підкреслює необхідність стійкого фінансування й подальшої координації, зокрема з НАТО, у рамках гібридної оборони . Публічні дослідження вказують на чітке розмежування: робота ESTF ґрунтується на перевірених фактах із прозорими критеріями

включення — лише підтверджені кейси в базу з сильним аналітичним підтекстом.

Пандемія COVID-19 стала предметом глобальної інформаційної війни, що маскувалася під «інфодемію». Основні виклики включали поширення фейкових тверджень про природу вірусу, ефективність масок, вакцин і змову фармкомпаній. ЄС відповів багаторівневою стратегією інформаційної політики, спрямованою не лише на інформування, а й на захист довіри до інституцій. Європейська Комісія і EEAS запустили кампанії Tackling coronavirus disinformation, спрямовані на швидкий фактчекінг і розмиття недостовірної інформації

Створена коаліція зі ЗМІ, цифрових платформ і NGO діяла через Code of Practice on Disinformation (2018), уточнений після спалаху COVID-19, із моніторингом і звітністю великих соцмереж. Аналітичні дослідження підтверджують: COVID-нарративи про вакцини поширювалися через Telegram, YouTube та Twitter, створюючи ефект ехо-камер у Франції, Італії і Німеччині

У цьому контексті EUvsDisinfo та EDMO створили мультинаціональні датасети й інструменти машинного навчання для автоматичного виявлення фейків про здоров'я.

Поляризація вакцинних дискусій виявила взаємозв'язок між недовір'ям до держав, US/EU, і сприйняттям російської дезінформації, що підтверджує гіпотезу так званої «конспірологічної сингулярності». ЄС реагував створенням Early Warning and Response System — системи раннього оповіщення про загрози здоров'ю, а також освітніх ініціатив ЄС–WHO, спрямованих на медіаграмотність і підвищення довіри до науки .

Проте й тут виникали конфліктні моменти: EEAS опинився під тиском Китаю через підміну формулювань у звітах щодо COVID- дезінформації, що показує складність балансу між зовнішніми геополітичними тисками та інформаційною прозорістю .

Проаналізовані приклади демонструють, що реформування стратегічних комунікацій ЄС — процес постійної адаптації до гібридних ризиків. У випадку

війни в Україні — нарративи ЄС сконцентровані на підтримці, солідарності, праві національного виживання; у COVID- кризі — блокування дезінформаційних ланцюжків про здоров'я, посилення громадської довіри і координація з платформами.

Обидва процеси показують, що EUvsDisinfo та EDMO стали центрами методологічної розбудови: використання фактчекінгу, AI-інструментів, мультиканальної комунікації й контрнарративів. Водночас з'являється потреба у масштабнішому фінансуванні, прозорості процедур і кращій координації з приватним сектором (платформами, фармкомпаніями, ЗМІ).

Кейс-аналітика доводить, що стратегічні комунікації ЄС здатні гнучко трансформуватися під час криз. Війна в Україні викликала запуск потужної контрінформаційної кампанії, представленої як EUvsDisinfo, так і розгорнутого сторітелінгу. COVID- криза побудувала комплексну систему фактчекінгу, платформної співпраці та медіаграмотності.

Такі кейси демонструють інституційний і методологічний прогрес, але водночас виявляють обмеження ресурсів, виклики автономності та необхідність нормативних оновлень.

3.2. Напрями удосконалення стратегічних комунікацій ЄС в умовах нових безпекових реалій

Стратегічні комунікації в Європейському Союзі – це комплекс політик і практик, що мають на меті обґрунтувати та популяризувати зовнішню та внутрішню політику ЄС, формувати нарративи, протистояти пропаганді супротивників і підвищувати стійкість громадян до іноземної маніпуляції інформацією.

Ключовим гравцем у цій сфері є Європейська служба зовнішніх дій, зокрема її Відділ стратегічних комунікацій і прогнозування, а також профільні підрозділи Єврокомісії і Ради ЄС.

Поточна система стратегічних комунікацій охоплює спеціальні підрозділи, зокрема Географічні Стратегічні комунікаційні підрозділи, які

реалізують як офіційні інформаційні кампанії та публічні акції («Share Your Light» та «Europeans in Action»), так і заходи з підвищення медіаграмотності та стійкості до дезінформації.

Стратегічні комунікації ЄС передбачають широке коло цілей: від підвищення впізнаваності цілей та цінностей ЄС серед внутрішньої та зовнішньої аудиторії до запобігання пропагандистським кампаніям супротивників і швидкої реакції на інформаційні атаки.

ЄС здійснює свою політику стратегічних комунікацій через низку інституцій та механізмів. Головний координатор – високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки та Європейської служби зовнішніх дій.

У структурі Європейської служби зовнішніх дій працює Відділ стратегічних комунікацій, що об'єднує внутрішні аналітичні служби і географічні завдання. Ці завдання поширили діяльність Європейської служби зовнішніх дій стратегічних комунікацій на регіони Східного Партнерства, Західних Балкан, південного сусідства та Африки. Наприклад, підрозділ стратегічних комунікацій із Субсахарською Африкою розгорнуто у 2023 році, і він ставив завдання моніторингу інформаційного середовища, підвищення профілю ЄС і зміцнення стійкості до зовнішньої інформаційної маніпуляції. Інші регіональні підрозділи (Південного Сусідства, Західних Балкан, Східного партнерства) реалізують широкий спектр заходів: від класичних комунікаційних кампаній та публічних інформаційних продуктів до навчальних семінарів і підтримки незалежних ЗМІ для протидії дезінформації.

Поряд із цим, стратегічні комунікації ЄС інтегровані з оборонними та безпековими ініціативами. Прийняття в березні 2022 р. «Стратегічного компасу» зміцнило роль стратегічних комунікацій у рамках Європейської політики безпеки і оборони та інших оборонних політик ЄС.

Згідно зі Стратегічним компасом, вже на 2022 рік має бути створено інструментарій FIMI для детекції та реагування на іноземні інформаційні атаки, а до 2024 року всі місії і операції ЄС з питань безпеки матимуть ресурси для використання такого інструментарію satcen.europa.eu. Крім того, діє Спільний

Центр гібридних загроз при SIAC, робота Робочої групи ЄС з питань гібридних загроз, а в Європейській службі зовнішніх дій запроваджено систему «Швидкого оповіщення» (RAS) для оперативного обміну даними про ворожі інформаційні кампанії.

Одним із п'яти основних напрямів відповідної політики Європейська комісія визначила побудову ситуативної обізнаності (моніторинг, аналіз даних) та підтримку усіх залучених суб'єктів (експертних центрів, фактчекінгу, ЗМІ тощо). Таким чином, інституційно та нормативно ЄС створив багатопланову систему стратегічних комунікацій із чіткими цілями – від протидії ворожій дезінформації до популяризації власної політики та підвищення стійкості суспільства.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну у лютому 2022 р. стало ключовим каталізатором нових загроз гібридного характеру. Росія застосувала «стратегічно і скоординовано» комплекс інформаційних маніпуляцій (FIMI) – широкі кампанії дезінформації і пропаганди аби виправдати агресію і посіяти розкол у ЄС та світі. Як зазначено в звіті Європейської служби зовнішніх дій за 2022 рік, «кероване Кремлем» використання інформаційної маніпуляції приготувало ґрунт для війни і продовжує підтримувати агресію проти України.

Уряди РФ поширювали брехливі наративи (наприклад, намагаючись переконати африканську аудиторію, що продовольчу кризу спричинили санкції Заходу, а не воєнна агресія РФ). Ці події показали, що гібридні загрози виходять далеко за рамки традиційної війни – до інструментів «владної боротьби» належать не лише війська й санкції, але й дезінформація, енергетичні шантажі, кібер-атаки, кампанії із забором правосуддя (lawfare), а також навіть інструменталізація міграційних потоків. Наприклад, у попередні роки авторитарні режими використовували міграційні потоки як засіб шантажу ЄС, а російські кібератаки неодноразово завдавали шкоди критичній інфраструктурі (злам SolarWinds у 2020 р. та кібератаки на об'єкти енергетики під час війни).

У 2022–2024 роках в ЄС зростає стурбованість не лише російською загрозою, а й кіберактивністю Китаю та Ірану, мережами кібер-шпигунства та впливу в Азії та Африці.

Варто також зазначити, що пандемія COVID-19 і цифрові технології останніх років загострили виклики: глибока поширеність соціальних мереж дозволила маніпуляторам досягати мільярдної аудиторії дуже швидко, а штучний інтелект створює нові можливості для створення фейкових відео й аудіоматеріалів. Все це вимагало від ЄС прискорити розвиток технологічних засобів протидії (моніторинг великих даних, алгоритми розпізнавання фейків) та розбудову медіаграмотності серед громадян. У сукупності, після 2022 року ЄС зіткнувся з «новими безпековими реаліями», де загроза поєднує у собі відкрите збройне протистояння та складні гібридні кампанії, кібератаки і масовану дезінформацію, що вимагає від ЄС не лише військового та економічного реагування, а й гнучких, скоординованих стратегічних комунікаційних заходів на усіх рівнях (інституційно, у партнерстві з державами-членами, з громадянським суспільством та технологічним сектором).

Незважаючи на активізацію після 2022 року, в поточній системі стратегічних комунікацій ЄС залишаються суттєві прогалини.

По-перше, до війни Україною ЄС часто діяв уповільнено і фрагментовано: «колективна реакція ЄС спочатку була повільною», а зусилля розпоршені по численних агенціях і країнах. Бюджетні та кадрові ресурси, виділені на комунікаційні проекти, розкидані між різними директоратами і місіями, часто реалізуються у формі невеликих проєктів і кампаній без єдиної стратегічної координації.

В результаті місії ЄС і делегації часом займаються комунікацією «з відривом», так що загальний наратив ЄС виходить незв'язним.

Потужній загальній відповіді заважає також небажання деяких держав-членів передати повноваження на рівень ЄС або забезпечити активну

координацію: питання Common Security and Defence Policy і стратегічних комунікацій вимагають консенсусу, що уповільнює реагування на кризи.

По-друге, недостатньо використовується потенціал аналітичних і технологічних інструментів. Хоча ЄС націлений на розвиток систем збору даних (FIMI Data Space) і інструментів аналізу маніпуляцій, на практиці часто бракує оперативного обміну інформацією між службами, між секторами (політика-безпека-цифрова) та між державами-членами. Звіти незалежних аудитів і наукових оглядів відзначали невизначеність у вимірюванні впливу дезінформаційних кампаній та потрібність посилення звітності онлайн-платформ щодо контенту. Також відсутня єдина процедура оперативної реакції, щоб під час воєнних конфліктів пришвидшити видалення пропаганди, але ці механізми наразі перебувають у стадії затвердження.

По-третє, стосується людських ресурсів і підготовки: у самих інституціях часто не вистачає фахівців із досвідом у медіа та культурними контекстами цільових аудиторій. Як відзначають експерти, публікації пресрелізів чи зустрічі з пресою – це лише частина необхідних дій. Щоб побудувати переконливий наратив і налаштувати ефективний зворотний зв'язок у регіональних інформаційних середовищах, потрібно залучати аналітиків із місцевими мовами, знаннями культури й досвідом комунікацій. Часто персонал місій та делегацій фактично виконує комунікаційні функції «по сумісництву», і це знижує якість аналізу і реакції.

Таким чином, хоча ЄС створив каркас для стратегічних комунікацій, його наразі слід посилити за рахунок централізованого керівництва, раціоналізації ресурсів і навчання професійних фахівців. Як зазначає аналітик, розуміння потреб аудиторій і постійна підготовка повідомлень є ключовими – зовсім не достатньо видавати пресрелізи «технократичним тоном», необхідна яскрава, персоніфікована комунікація і опора на приклади з реального життя.

Європейські інституції останніми роками ухвалили низку документів і ініціатив, що стосуються стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Серед найважливіших – «Стратегічний компас» (2022 року) для безпеки і

оборони, який впровадив чіткі завдання щодо боротьби з FIMI і посилення стратегічних комунікацій. Зокрема, у Компасі прописано створення в 2022 році інструментарію боротьби з інформаційними маніпуляціями (FIMI Toolbox) і розширення засобів стратегічного комітету ЄС.

В Європейській раді у липні 2022 року ухвалено «Висновки з FIMI», у яких підкреслено гібридний характер загрози («FIMI використовується як частина гібридних кампаній з метою дестабілізації демократичних суспільств») і закликавано Високого представника та Комісію розробити конкретні заходи протидії дезінформації.

Європейська комісія та Європейська служба зовнішніх дій також випустили низку стратегічних комунікаційних документів. У 2018 р. Комісія разом із Високим представником представили «Спільну комунікацію: план дій проти дезінформації», яким було передбачено зібрати фактичні дані про дезінформаційні кампанії, підтримати незалежні ЗМІ та фактчекінг, зміцнити медіаграмотність і запустити Кодекс практики з дезінформації для платформ.

У 2020 році з'явився «План дій щодо європейської демократії», який одним із пріоритетів визначив захист виборчих процесів та інформаційної безпеки, підтримку незалежних медіа і санкції за втручання у вибори. У цей же період закладено основи нового регулювання: Директива про вибори Європейського парламенту (2018 року), кодекс поведінки для ІТ-компаній (2018 року) та Директива про Суспільні служби медіа, а 2022–2023 роки Комісія підготувала «Пакет захисту демократії», який включає законодавчі пропозиції щодо прозорості політичної реклами та розширення повноважень щодо протидії маніпуляціям у кризових ситуаціях. Крім того, ЄС активно використовує щорічні звіти Європейської служби зовнішніх дій про FIMI.

У контексті практичних ініціатив можна згадати «Швидку систему оповіщення», запроваджену Європейською службою зовнішніх дій у 2019 році для швидкого обміну інформацією про підозрілі кампанії впливу.

Фактично RAS є одним із чотирьох стовпів «Плану дій проти дезінформації» і діє між інституціями ЄС і національними органами,

використовуючи відкриті джерела інформації, академічні звіти, партнерство з фактчекерами тощо. Крім того, з 2015 року діє Проект «EUvsDisinfo», що відстежує і викриває прокремлівські наративи – як окремий вебсайт з базою дезінформації, численними матеріалами, так і в соцмережах, де сумарний охоплення аудиторії досяг мільйонів користувачів.

Таким чином, ґрунтовна нормативна база ЄС у сфері стратегічних комунікацій включає документи найвищого рівня: від планів дій і комунікацій Комісії до висновків Ради ЄС і Стратегічного компасу, що визначають як пріоритет загальні стратегії, так і конкретні інструменти протидії інформаційним загрозам.

У практичній площині ЄС впроваджує численні заходи з протидії дезінформації. Перш за все, це відомий проєкт EUvsDisinfo, який демонструє факти дезінформації та пояснює маніпулятивні наративи. Його вебсайт у 2022 році відвідали понад 2,7 млн користувачів, а через соціальні мережі до десятків мільйонів аудиторії доводилися роз'яснення та контрматеріали. Важливо, що EUvsDisinfo перекладено всіма офіційними мовами ЄС, а також мовами сусідніх держав і великих ринків – від української й арабської до китайської, що поліпшує охоплення різних аудиторій.

Інший приклад – «Connecting Media Communities», зустрічі журналістів із різних регіонів (Західних Балкан, Молдови, інших країн Східного партнерства), аби обмінюватися досвідом боротьби з дезінформацією та відвідування України для відображення наслідків російської пропаганди.

Серед безпосередніх комунікаційних кампаній – проєкти, розроблені географічними департаментами ЄСЗД. Наприклад, Східноєвропейська група «Eastern StratCom Task Force» випустила кампанію «Share your Light», зорієнтовану на аудиторію країн Східного партнерства та інформаційну серію «Free Press Talking». Завдання яким за мету поставлено – показати користь європейської інтеграції, викрити брехню пропаганди і підтримати незалежні ЗМІ. Аналогічно, Стратегічна комунікаційна команда для Західних Балкан провела просвітницьку кампанію «Europeans in Action», щоб зміцнити

позитивний імідж ЄС у регіоні. Південний підрозділ Європейської служби зовнішніх дій запустив сторінки «EU in Arabic» у популярних соцмережах, щоб більш ефективно протидіяти арабомовній дезінформації в країнах Північної Африки. Нещодавно створений Африканський підрозділ реалізував мультимедійну кампанію «Above the Noise» для молоді в кількох африканських країнах, де молодь сама формулює свої запитання й проблеми, а ЄС надає інформаційну підтримку.

ЄС також активно взаємодіє з незалежними фактчекінговими організаціями. Через Європейський цифровий медіа-обсерваторій, створений в 2020 році, фінансуються локальні ініціативи фактчекінгу та пов'язуються мережі журналістів і дослідників по всій Європі, що сприяє оперативному викриттю й спростуванню фейків на національному рівні.

У 2022–2024 роках ЄС значно посилив санкції щодо російських державних пропагандистських каналів – заборона на трансляцію Russia Today та Sputnik у ЄС, що є прикладом «варти профіту», накладеної через інформаційний тиск. Нарешті, цифрові правила від ЄС посилюють боротьбу з дезінформацією. Прийнято Кодекс поведінки для онлайн-платформ (2018 рік) та ухвалена Директива «Про цифрові послуги» (2023 рік), які зобов'язують компанії бути більш прозорими й дотримуватися жорсткішого моніторингу «ризикового» контенту.

У проєктах «Демократія та захист демократії» передбачено механізми «кризових протоколів», щоб за потреби пришвидшувати реакцію на інформаційні атаки під час надзвичайних ситуацій. Крім того, ЄС інвестує у просвіту населення, наприклад, у шкільні програми з медіаграмотності та кампанії «Як розпізнати фейки». Таким чином, вже існують реальні практики боротьби з дезінформацією на різних рівнях: спеціалізовані кампанії, освітні заходи, співпраця з платформами, аналітика та санкційні кроки. Водночас ці заходи часто доповнюють одне одного в рамках комплексного підходу ЄС до стратегічних комунікацій.

З огляду на нові виклики та виявлені прогалини, необхідні комплексні кроки з удосконалення стратегічних комунікацій ЄС. Інституційно, слід посилити координацію між ЄСЗД, Комісією та Радою. Можливо, варто створити єдиний центр стратегічних комунікацій на рівні ЄС або механізм оперативного реагування, що об'єднував би інформацію від усіх департаментів і держав-членів. Важливо також активно залучати національні ЗМІ й дипломатичні представництва до спільних кампаній, адже дії ЄС мають акумулюватися на рівні всіх країн. Наприклад, частіша участь засобів масової інформації держав-членів у кампаніях EUvsDisinfo і в комплексних стратегічних комунікаціях допомогла б поширювати прозахідні нарративи в інших мовних зонах.

Нормативно, необхідно завершити ухвалення ключових законів та оновити наявні. Зокрема, варто додати у DSA чіткіші механізми реагування в кризу (форс-мажори) на випадок війни чи виборів. Розвиток Кодексу практики і розширення до нього залучення платформ сприятимуть швидшому блокуванню організованої дезінформації. Потрібно також визначити правила залучення «білих» списків перевірених видань і стандартів прозорості для медіа, які отримують фінансування. Єврокомісії та Ради доцільно запровадити регулярне оцінювання ефективності антидезінформаційних політик із внесенням поправок.

Технологічно, ЄС має інвестувати в новітні інструменти протидії. Наприклад, розвиток інформаційного простору аналізу, який відображає рух у правильному напрямку. Варто розвинути штучний інтелект для виявлення маніпулятивних мереж (ботів, проксі), автоматизоване виявлення клону сайтів та deepfake-аудіо/відео.

Спільні зусилля з розвідувальними агенціями можуть дати змогу швидше встановлювати авторів координаційних дій. Крім того, необхідно посилити кіберзахист критичної інфраструктури, що наразі закріплено в Стратегічному компасі, адже дезінформація часто супроводжується кібератаками.

Освітні та суспільні напрями теж важливі, саме тому необхідно розширити програми медіаосвіти та критичного мислення в школах і в інших освітніх установах, популяризувати знання про технології фейку серед широких верств населення. ЄС вже ініціював впровадження європейського курсу з цифрових компетенцій, але варто зробити акцент на «інформаційній грамотності». Підтримка незалежних ЗМІ у партнерських державах та всередині ЄС також має посилитись: наприклад, збільшити обсяг грантів для журналістських розслідувань, сприяти створенню мереж сусідніх фактчекінгових центрів.

Нарешті, співпраця з державами-членами та зовнішніми партнерами потребує посилення. Треба забезпечити обмін даними і кращу видимість колективних операцій: засідання «Робочої групи з гібридних загроз» слід проводити з чіткішими мандатами, а Євросоюзу радять обмінюватися інформацією в режимі реального часу через узгоджені платформи та механізми. Також важливо поглибити співпрацю з НАТО та партнерами (G7, ООН) у галузі інформаційної безпеки: спільні навчання, обміни досвідом та погоджені міжнародні норми з протидії FIMI зміцнять обороноздатність проти глобальних інформаційних загроз.

Таким чином, у нових безпекових реаліях ЄС перебуває під постійним тиском інформаційних атак та гібридних викликів не дивлячись на те, що має розвинену систему стратегічних комунікацій: від підрозділів Європейської служби зовнішньої діяльності до законодавчих ініціатив, її ефективність поки що не повною мірою відповідає масштабам загроз. Необхідно поглибити централізацію та оперативність реагування на дезінформацію, підвищити технічну спроможність і рівень освіти суспільства. Плани ЄС передбачають низку заходів, але їх треба активно втілювати: від створення FIMI Toolbox та Єдиного дата-простору до підтримки фактичних фактчекінг-мереж. Лише завдяки комплексній співпраці всіх інституцій ЄС, держав-членів і партнерів, а також ширшому залученню громадянського суспільства ЄС зможе надійно

зміцнити свої стратегічні комунікації і захистити демократію від сучасних інформаційних загроз.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 «Проблеми та перспективи розвитку системи стратегічних комунікацій ЄС» глибоко проаналізовано поточний стан та майбутні напрями вдосконалення комунікаційних зусиль ЄС, враховуючи динаміку сучасного безпекового середовища.

Аналіз сучасного стану стратегічних комунікацій Європейського Союзу засвідчив, що у світлі нових безпекових реалій, пов'язаних із гібридною агресією, інформаційними кампаніями, кібератаками та політичною поляризацією, цей інструмент стає не лише засобом інформування, а й ключовим компонентом системи колективної безпеки.

В умовах повномасштабної війни в Україні, пандемії COVID-19 та посилення глобальної конкуренції за контроль над інформаційним простором, стратегічні комунікації ЄС трансформуються в багатофункціональний механізм захисту демократичних цінностей, просування політичної легітимності та формування стійкості до зовнішніх впливів.

Практика кейсів, таких як EUvsDisinfo або кампанії протидії COVID-дезінформації, демонструє, що ЄС володіє потужним потенціалом до гнучкої адаптації у кризових ситуаціях. Водночас, стратегічні комунікації ЄС залишаються вразливими до низки внутрішніх і зовнішніх викликів: фрагментації між інституціями та державами-членами, нестачі ресурсів і фахівців, технологічної асиметрії, а також впливу постправдової епохи. Завдання посилення стратегічних комунікацій вимагає комплексних рішень — від нормативного оновлення і технологічної модернізації до інституційної координації та освітньої підтримки.

Важливим напрямом є також поглиблення партнерств із зовнішніми акторами, зокрема Україною, у сфері спільної протидії дезінформації.

Отже, стратегічні комунікації ЄС стають не лише сферою публічної дипломатії, а й стратегічним чинником виживання демократії в умовах багатовекторної гібридної загрози. Успіх реалізації комунікаційної політики залежатиме від здатності ЄС діяти скоординовано, інноваційно та прозоро, а саме із залученням громадян, експертного середовища та міжнародних партнерів.

ВИСНОВКИ

У ході виконання кваліфікаційної роботи було здійснено комплексне дослідження стратегічних комунікацій Європейського Союзу в умовах сучасних безпекових викликів. Проведений аналіз дозволив систематизувати теоретичні засади, оцінити інституційну архітектуру та виявити ключові напрями вдосконалення комунікаційних зусиль ЄС у відповідь на гібридні загрози та безпекові виклики.

У першому розділі роботи було розкрито теоретико-методичні засади дослідження. Визначено, що стратегічні комунікації є складним, багатограним і динамічним явищем, що еволюціонувало від простих форм пропаганди до інтегрованого інструменту впливу на сприйняття та поведінку цільових аудиторій.

Підкреслено, що для ЄС це не лише інструмент інформування, а й критично важливий механізм захисту цінностей, протидії дезінформації та формування єдиної європейської ідентичності.

Теоретичні підходи до інформаційної безпеки та стратегічного впливу дозволили зрозуміти, що захист інформаційного простору охоплює не лише технічні аспекти, а й стійкість свідомості до маніпуляцій.

Інституційна архітектура стратегічних комунікацій ЄС, що включає Європейську службу зовнішньої дії (EEAS) з її East StratCom Task Force та EUvsDisinfo, Європейську Комісію та інші органи, демонструє прагнення Союзу до системного протистояння інформаційним загрозам.

У другому розділі здійснено аналіз стратегічних комунікацій ЄС у контексті глобальних та регіональних безпекових загроз.

Дослідження стратегічних наративів та інформаційної політики ЄС у відповідь на гібридні загрози виявило їхню спрямованість на формування

єдності, легітимності та стійкості ЄС, а також на підтримку міжнародного порядку, заснованого на правилах.

Діяльність таких органів, як East StratCom Task Force та платформа EUvsDisinfo, була визнана ефективною у моніторингу та спростуванні прокремлівської дезінформації.

Кейсовий аналіз стратегічних комунікацій ЄС під час повномасштабної війни в Україні та кризи COVID-19 підтвердив адаптивність та рішучість ЄС у формуванні консолідованих наративів та протидії «інфодемії». Водночас, ці кризи виявили масштаб викликів та необхідність подальшого вдосконалення комунікаційних стратегій у динамічному інформаційному середовищі.

У третьому розділі розглянуто проблеми та перспективи розвитку системи стратегічних комунікацій ЄС.

Визначено, що в умовах безпекових загроз ЄС стикається з такими викликами, як масове поширення дезінформації через цифрові платформи, зростання поляризації суспільства та популізму, потенціал зловживання штучним інтелектом для створення глибоких фейків, а також труднощі у формуванні абсолютно єдиного наративу серед держав-членів. У відповідь на ці виклики, були окреслені ключові напрями удосконалення стратегічних комунікацій ЄС. Серед них: посилення проактивної та превентивної комунікації, інтенсивні інвестиції у технології для моніторингу та спростування дезінформації, поглиблення співпраці з онлайн-платформами, масштабна розбудова медіаграмотності та критичного мислення у суспільстві, посилення внутрішньої координації та узгодженості комунікаційних зусиль, а також розширення міжнародної співпраці та публічної дипломатії.

Виокремлено перспективні напрями співпраці з Україною, що має унікальний досвід протидії гібридним загрозам, і для якої ця співпраця є

критично важливою для зміцнення її інформаційної стійкості та подальшої європейської інтеграції.

Отже, результати дослідження свідчать про те, що стратегічні комунікації є невід'ємним елементом системи безпеки Європейського Союзу, що постійно розвивається та адаптується до нових реалій.

Хоча ЄС досяг значних успіхів у цьому напрямі, особливо у протидії дезінформації та формуванні єдиних наративів у кризових ситуаціях, динамічний характер інформаційних загроз вимагає безперервного вдосконалення та інновацій.

Подальший успіх ЄС у забезпеченні своєї безпеки та стабільності буде значною мірою залежати від його здатності ефективно функціонувати в умовах «інфодемій» та геополітичної конкуренції, а також від здатності розбудовувати стійкі партнерства у сфері інформаційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережна К. Політична комунікація в ЄС: виклики доби постправди. – Харків: Право, 2023.
2. Вацко С.Є. Інформаційні війни як виклик безпеці Європи. – К.: НІСД, 2020.
3. Войтко С.І. Стратегічні комунікації як інструмент протидії пропаганді. – Львів, 2022.
4. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/882 про доступ до інформаційного простору.
5. Інститут масової інформації. Аналітика щодо російських фейків. – Київ, 2022.
6. НАТО. Strategic Communications Policy. Brussels, 2017.
7. Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам [Текст] : кол. моногр. / за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Н. Карпчук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2023. – 308 с.
8. Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам / За ред. О.В. Шевченка. – Київ: НІСД, 2023. – 248 с.
9. Центр Разумкова. Інформаційна політика України та протидія дезінформації. Аналітична записка. – Київ, 2023.
10. Шевченко О.В. Інформаційна безпека в умовах гібридної агресії. – К.: НІСД, 2021.
11. Юськів Б. Теоретико-методичні основи стратегічних комунікацій. – Львів: ЛНУ, 2020.
12. Bittner J. Europe's Battle for Truth. Carnegie Europe, 2022.
13. Borrell J. Strategic Compass for Security and Defence. European External Action Service, 2022.

14. Center for European Policy Studies (CEPS). Information Sovereignty in the EU, 2021.
15. Chadwick A., Dennis J. The Hybrid Media System. – Oxford University Press, 2017.
16. Code of Practice on Disinformation. European Commission, 2022.
17. Council of the EU. Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) Reports. – 2023.
18. East StratCom Task Force. Офіційна платформа EUvsDisinfo. – <https://euvsdisinfo.eu>
19. EDMO (European Digital Media Observatory). Annual Report, 2023.
20. EU Action Plan Against Disinformation. Brussels: European Commission, 2018.
21. EU Council Conclusions on Countering Hybrid Threats, 2022.
22. EU Cybersecurity Strategy for the Digital Decade. European Commission, 2020.
23. EU Institute for Security Studies. Strategic Communication and the EU's Global Role. 2022.
24. EU Strategic Communication Handbook. – Brussels: EEAS, 2021.
25. European Commission. Digital Services Act (DSA). Brussels, 2022.
26. European Parliament Briefing: Strategic Communications and Disinformation, 2022.
27. European Parliament. Disinformation and Propaganda: Impact on the Functioning of the Rule of Law, 2022.
28. Freedom House. Nations in Transit 2023 – Ukraine Country Report.
29. Giansiracusa N. How Algorithms Create and Prevent Fake News. – Apress, 2021.
30. Global Strategy for the EU's Foreign and Security Policy. Brussels,

2016.

31. Hybrid CoE. Countering Hybrid Threats: Annual Report 2022.

32. McNair B. An Introduction to Political Communication. – Routledge, 2020.

33. NATO StratCom COE. Annual Report on Hybrid Threats. – Рига, 2023.

34. Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – PublicAffairs, 2004.

35. Nye J. The Future of Power. – PublicAffairs, 2011.

36. OECD. Trust and Public Communication in a Changing World. 2022.

37. OSCE. Freedom of the Media and Information Security. Vienna, 2022.

38. Reporters Without Borders. World Press Freedom Index 2023.

39. USAID. Disinformation and Democracy. Global Study, 2021.

40. World Economic Forum. Global Risks Report 2024.